

TAKULANDIRANI MU CHISILAMU

Presented by

Al-Madinah-tul-'Ilmiyyah

Translated into English by

Translation Department (Dawat-e-Islami)

Dawat-e-Islami ikupereka buku la chidziwitso choyambirira cha
Chisilamu,

Mwapadera kwa olowa chisilamu

*Bukuli ndi lothandizanso kwa omwe si Asilamu amene akufuna
kuphunzira Chisilamu*

TAKULANDIRANI MU
CHISILAMU

Laperekedwa ndi:

Majlis Al-Madina-tul-'Ilmiyyah

Takulandirani mu Chisilamu,

Kufotokoza mwachidule za chisilamu

MAUMWINI ONSE NDI OTETEZEDWA

Copyright © 2024 Maktaba-tul-Madinah

Palibe gawo lililonse la bukuli lomwe litha kutulusidwa, kapena kutumizidwa, mmaonekedwe ene alionse kapena mwa njira iliyonse, zamagesi, pakompyuta, pamakina, kujambula, kujambula popanda chilolezo cholembedwa ndi Maktaba-tul-Madinah.

Buku:	lachiwiri
Laperekedwa ndi:	Majlis Al-Madina-tul-'Ilmiyyah (Dawat-e-Islami)
Tsiku lofalitsidwa:	Zul-Qa'dah, 1445AH (June, 2024)
Wosindikiza:	Maktaba-tul-Madinah
ISBN:	978-969-579-916-1
Kuchulukuka:	

OLUMIKIZANA NAWO

Maktaba-tul-Madinah

Alami Madani Markaz, Faizan-e-Madinah Mahallah Saudagran,
Purani Sabzi Mandi, Bab-ul-Madinah, Karachi, Pakistan

✉ **I-Melo:** maktabaglobal@dawateislami.net - ilmia@dawateislami.net

☎ **Lamy:** +92-21-34921389-93 - 34126999

☎ **Fax:** +92-21-34125858

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى خَاتَمِ النَّبِيِّينَ،
أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ط

Olumikizana nawo

Werengani Du'ā (kupempha) yosatirayi musanayambe kuphunzira buku lachipembedzo kapena phunziro la chisilamu, mudzakumbukira chilichonse chomwe mwachiphunzira

اِنَّ شَاءَ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ

اللَّهُمَّ افْتَحْ عَلَيْنَا حِكْمَتَكَ وَاَنْشُرْ
عَلَيْنَا رَحْمَتَكَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ

Kumasulira

O Allah عَزَّوَجَلَّ! Titsegulireni makomo a chidziwitso ndi nzeru, ndipo mutichitire chifundo! E, inu amene muli wolemekezeka kwambiri! Ndi waulemelero

(Al-Mustatraf, vol. 1, p. 40)

Dziwani: Mfunireni zabwino Mtumiki kamodzi musanayambe komanso kumapeto kwa Du'ā

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى خَاتَمِ النَّبِيِّينَ،
أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ط

Kuidziwa mwachidule Dawat-e-Islami

Dawat-e-Islami, Ndi Bungwe lomwe silipanga za ndale lofalitsa Quran ndi Sunnah likupita patsogolo. Dawat-e-Islami yalandira ‘Mamendulo Akukhutira’ osati kuchokera kunthambi zosiyanasiyana za Boma la Pakistani lokha komanso kuchokera ku maboma a mayiko ena ambiri. Pali ma Jāmi'aat 98 (masukulu a maphunziro apamwamba a Chisilamu) kwa abale achisilamu okhazikitsidwa m'mizinda yambiri ya ku Pakistani. Kuphatikiza pa izi, pali ma Jāmi'aat 90 a alongo achisilamu.

Anyamata ndi asungwana opitirira 75,000 akupeza maphunziro ku Madrasa-tul-Madinah kuti aphunzire maphunziro a Qurani mwachitsanzo Hifz ndi Naazirah (kuloweza Qurani ndikuwerenga mowonela), mwawulere. Pali ma Dār-ul-Madinah omwe amapereka maphunziro ambari zonse achipembedzo ndi maphunziro a Dziko الْحَمْدُ لِلَّهِ, Palinso ma Jāmi'aat m'maiko ena osati Pakistan mokha mwachitsanzo ku India, U.K., Nepal, Bangladesh, Kenya ndi South Africa.

Kupatula izi, pali masenta a Madani (Maraakiz) ambiri omwe timawatcha Faizan-e-Madinah. Ijtima'āt yolimbikitsa Sunnah (kusokhana kwa pa Sabata iliyonse) komanso Bayānāt (maulaliki)

Kuidziwa mwachidule Dawat-e-Islami

operekedwa ndi ma Muballigheen (Alaliki) zimachitika mosalekeza. Pali ma Halqah (Magawo) ophunzirira ndi kuphunzitsa Sunnah komanso magawo oloweza ma du'a.

Uthenga wa Dawat-e-Islami wafikira maiko oposa 185 a padziko lonse lapansi. Ndi chifundo cha Allah ﷻ, Dawat-e-Islami ikupambana usana ndi usiku. Pali Nthambi zochuluka kapena kuchepera 90 za Dawat-e-Islami.

Ndi madalitso a Allah ﷻ ma Qaafila a Madani (ofalitsa Sunnah) akuyenda padziko lonse kwa masiku atatu, khumi ndi awiri kapena makumi atatu, ngakhalenso miyezi khumi ndi iwiri kapena makumi awiri ndi isanu. Pali abale ochuluka achisilamu omwe amadzipereka moyo wawo wonse kutumikira chipembedzo cha Chisilamu poyenda M'madani Qaafila.

Machitidwe a Madani In'āmaat: Kuchita kodziwerengera wekha. kuchitapo kanthu poziwerengera wekha mophweka kwa tsiku ndi tsiku. Mudzalimbikitsidwa ndi machitidwe a Madani Ina'āmaat ndipo mudzakhala Msilamu wakhalidwe komanso wochita zabwino.

Sizili zochepa kuposa M'dalitso ngati Msilamu wapeza mayankho ku mafunso ake a Shar'ee (malamulo achisilamu). ﷺ, Dārul-Iftā inakhazikitsidwa, komwe Muftis (akatswiri ophunzira zachipembedzo) akuyesetsa kufufuza ndikuyankha zofunsa Umma wa Asilamu usana ndi usiku.

Maktaba-tul-Madinah ndi Nthambi yosindikiza mabuku a Dawat-e-Islami. Ndi udindo wawo kuwapatsa omkonda

Rasoolullaah صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ pamodzi ndikusindikiza mabuku komanso timabuku ta Ameer-e- Ahl e Sunnat ,دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَةُ, Ma Ulamā ena a Sunni ndi Al-Madina-tul-'Ilmiyyah.

Pali mawebusayiti a Nthambi zosachepera 8 omwe akugwira ntchito moyang'aniridwa ndi Nthambi ya za ukadawulo (IT). Mudzakhala okondwa kudziwa za Madrasa-tul-Madinah apa intaneti. Quran yopatulika ikuphunzitsidwa kwa ophunzira mazana ambiri m'nyumba zawo zabwino kudzera mu Nthambiyi, mwaulere.

Madani Channel imawulutsidwa pafupifupi maiko onse padziko lapansi kudzela pa ma setilayiti osiyanasiyana komanso Live streaming. Pambuyo powonera Channel cha chikulu chotere popanda kuwonetsa zolawula, zotsatsa malonda komanso nyimbo, ambiri omwe si Asilamu abwerera ku Chisilamu ndipo Asilamu ambiri ayamba kutsatira chikhulupiro chawo.

Pali Nthambi yabwino kwambiri yotchedwa "Jail Khaanajaat". Abale achisilamu aku Majlis-e-Jail a Dawat-e-Islami amapita kundende ndikukawaphunzitsa akaidi omwe ali mndende.

Majlis-e-Ta'wizat-e-'Attariyyah ndi Nthambi yomwe imapereka Zikwi za ma Ta'wiz mwezi uliwonse. Palinso Nthambi ina yotchedwa "Majlis-e-Ilaaj". Iyi ndi nthambi yomwe anthu Zikwi amene akhalapafupi ndi Dawat-e-Islami amalandira chithandizo chamakhwala mwaulere.

Nthambi ina imatchedwa "Langar-e-Rizwiyya". Kaya ndi I'tikaaf, Shab-e-Barā-at, Shab-e-Mi'raaj, Baarwheen Shareef kapena Ijtima' ya Zikr-o-Na'at, Dawat-e-Islami yanu imapereka Langar

Kuidziwa mwachidule Dawat-e-Islami

(chakudya) kwa abale zikwizikwi achisilamu. Posachedwapa dziko la Pakistan lakhudzidwa kwambiri ndi zivomelezi komanso kusefukira kwa madzi. Dawat-e-Islami inagwira ntchito molimbika potolera ndi kugawa katundu ndi ndalama, zokwana mamiliyoni ama rupees pakati pa okhudzidwa..

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى خَاتَمِ النَّبِيِّينَ،
أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ط

Al-Madina-tul-'Ilmiyyah

Kuchokera kwa:

Shaykh-e-Tariqat Ameer-e-Ahl-e-Sunnat, Muyambitsi wa Dawat-e-Islami, 'Allamah Maulana Abu Bilal Muhammad Ilyas Attar Qadiri Razavi Ziyāee دامت بر كائنه العالیه.

Dawat-e-Islami, Bungwe lapadziko lonse lapansi komanso losagwirizana ndi ndale lolalikira Quran ndi Sunnah, latsimikiza kutsitsimutsa Sunnah ndi kufalitsa Chilungamo komanso chidziwitso cha Shari'ah padziko lonse lapansi. Pofuna kukwaniritsa zazikuluzi komanso ndintchito zofunikira munjira yabwino , Majālis (Nthambi zochulukira) angapo apangidwa kuphatikizapo Majlis 'Al-Madina-tul-'Ilmiyyah' yomwe ili ndi 'ma Ulamā ndi ma Mufti a Dawat-e-Islami. . ma Majlis awa atenga udindo wotumikira chipembedzo m'magawo a chidziwitso, kafukufuku ndi kufalitsa. Ali ndinthambi zotsatirazi zisanu ndi chimodzi:

1. Nthambi ya mabuku a A'lā Ḥaḍrat رحمة الله عليه.
2. Nthambi yophunzitsa mabuku.
3. Nthambi yokonzanso mabuku.
4. Nthambi yomasulira.
5. Nthambi yowunikira mabuku.

6. Nthambi ya maumboni ndi kulemba.

Cholinga chachikulu cha Al-Madina-tul-'Ilmiyyah ndikupereka mabuku amtengo wapatali a A'la Hadrat, Imām-e-Ahl-e-Sunnat, wotsitsimutsa Sunnah, wochotsa Bid'ah, katswiri wa Shari'ah. , 'Allamah Maulana Al-Hāj, Al-Qārī, Ash-Shāh Imām Ahmad Razā Khān رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ m'njira yomveka bwino malingana ndi zosowa za nthawi ino. Abale ndi alongo onse achisilamu ayenera kuchitira limodzi kuchokera pansi pa mtima potukula ntchito ya Madanī yachidziwitso, kufufuza ndi kufalitsa, werengani buku lililonse lofalitsidwa ndi Majlis komanso kunyengerera ena kuti achite chimodzimodzi.

Ma Majālis onse a Dawat-e-Islami kuphatikiza Al-Madina-tul-'Ilmiyyah apite patsogolo mwachangu! Tipemphe Allah عَزَّوَجَلَّ atipatse chipambano pa moyo wapadziko lapansi komanso wapambuyo pa imfa potipatsa kuthekera kuchita ntchito yabwino iliyonse mowona mtima! Tidalitsike tonse ndi kufera pansi pachimphika chobiriwira, m'kuikidwa ku Jannat-ul-Baqī' ndi kukhala ku Jannat-ul-Firdaus.

اٰمِيْنَ بِجَاہِ خَاتَمِ النَّبِيِّنَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

***

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى خَاتَمِ النَّبِيِّينَ،
أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ط

TAKULANDIRANI MU CHISILAMU

Kukhulupirira mwa Allah Wamphanvu zonse

Kuti munthu akhale Msilamu ayenera kusonyeza chikhulupiriro chake cholimba pa Tawheed (Umodzi wa Allah عَزَّوَجَلَّ), Wamphanvu zonse, ndi Uneneri wa Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ.

Allah عَزَّوَجَلَّ, Wamphanvu zonse, ndi Mmodzi. Palibe wothandizana naye mu umulungu Wake, ntchito Zake, m'malamulo Ake ndi m'maina Ake. Allah عَزَّوَجَلَّ ndi 'Waajib-ul-Wujood' kutanthauza kuti kukhalapo Kwake nkofunikira nthawi zonse. Iye ndi Wamuyaya (al-Qadeem) ndiponso Wosatha (al-Baaqī). Palibe wina koma Allah عَزَّوَجَلَّ, Wamphanvu zonse, ngoyenera kutamandidwa ndi kupembedzedwa mopanda malire. Iye عَزَّوَجَلَّ sadalira wina aliyense. M'malo mwake, zolengedwa zonse zimadalira Iye.

Chidziwitso chakupezeka kwa Allah Wamphanvu zonse ndi koposa kuganiza konse komanso kumvetsetsa. N'kosathekadi kumvetsa pakupezeka kwake kwa mphamvu zonse pogwiritsa ntchito kuchuluka kulikonse kwanzero, m'mafotokozedwe, luntha kapena chidziwitso chifukwa Iye ali woposa m'malingaliro,

wopanda malire aliwonse. N'zotheka kulingalira chinachake pamene chili ndi mafotokozedwe komanso mawonekedwe kapena muchinthu. Koma poti Allah ﷺ, Wamphanvu, ndi wopanda mawonekedwe, ndi wopanda malire, kuyesa kuganizira kulikonse m'maganizo sikutheka. Komabe munthu angathe kudziwa za kukhalapo kwa Allah ﷺ Wamphanvu zonse, kupyolera muzifukwa za munthu ndi kulingalira mu zolengedwa Zake.

Allah ﷺ, Wamphanvu zonse, Sim'tate ngakhalenso mwana wa aliyyense; ndiponso alibe mkazi. Amene akumuyesa m'tate kapena mwana ndi osakhulupirira.

Allah ﷺ, Wamphanvu zonse, ungiwiro wonse ukusonkhanitsidwa mwa Iye. Iye ﷺ ndi Woyera pa chilichonse chodetsedwa, chankhanza, chopanda ulemu ndi chosayenera. Kukhalapo kwa cholepheretsa ndi zofooka zilizonse mu umulungu Wake ndizosatheka.

Kunena bodza, chinyengo, nkhanza, umbuli, kupanda chisomo ndi zina zambiri zonyansa ngati izi, nkosatheka mwa Allah ﷺ, Wamphanvu zonse. Allah ﷺ, Wamphanvu zonse, Ngopanda malire a nthawi ndi mlengalenga, malo ndi mbali, mawonekedwe ndi zinthu zonse zomwe zimafanana ndi zolengedwa zilizonse.

Ndi wokonedwa Mtumiki Muhammad Yekha ﷺ amene anamuona Allah ﷺ ndi maso ake pa ulendo wa usiku wa Mi'raj.

Momwe tikukamba za Aneneri ena عَلَيْهِمُ السَّلَام anamuwona Allah ﷺ, Wamphanvu zonse, koma m'malingaliro ndi m'maloto. Zanenedwa kuti Imām Abu Hanīfa رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ, Imam wamkulu wa

malamulo, anali ndi masomphenya womuona Allah ﷻ, koposa zana limodzi m'maloto ake.

Allah ﷻ, Wamphanvu zonse, ndi Mwini Ufumu: Womasuka kuchita chilichonse, nthawi iliyonse ndi momwe Akufunira . Palibe amene angakhale ndi ulamuliro pa Iye. Ndiponso palibe amene angamulepheretse kutsata zolinga Zake. Allah ﷻ Wamphanvu zonse Sawodzera kapena kugona. Iye amayang'anira maiko onse. Satopa, ndiponso Palibe wina koma Allah Wamphanvu zonse ﷻ ndi Mtetezi wa zolengedwa zonse. Iye ndi Wopirira, Wachifundo komanso Wachikondi kuposa makolo. Chifundo chake ndi kukoma mtima kwake kumapereka chitonthozo ku mitima yosweka. Ulemerero ndi Ukulu wonse ndi wa Iye.

Chikhulupiriro mu Uneneri

Kwa Asilamu, nkofunikira kudziwa za Aneneri عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ndi makhalidwe awo abwino monga nkofunika kudziwa za kupezeka komanso Makhalidwe a Allah ﷻ, Wamphanvu zonse. Ndikofunikiranso kukhala ndi chidziwitso chokwanira cha Uneneri kuti munthu apewe maganizo olakwika ndi zikhulupiriro zosokeretsa ndi kupewa kulankhula chilichonse chomwe chingafanane ndi kunyoza Aneneri عَلَيْهِمُ السَّلَامُ.

Aneneri عَلَيْهِمُ السَّلَامُ onse anali amuna

Mneneri عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ndi amene wapatsidwa chivumbulutso Chaumulungu chochokera kwa Allah ﷻ, Wamphanvu zonse, ndikuwadalitsa ndichiwongoko kwa anthu. Munthu wotero

amatchedwanso Mneneri kapena Mtumiki wa Allah ﷺ, Wamphanvu zonse.

Aneneri onse ﷺ anatumizidwa ndi Allah Wamphanvu zonse ﷺ, anali anthu komanso amuna. Palibe mkazi amene anapatsidwa udindo wa u Mneneri. Sikunali kokamizidwa kwa Allah ﷺ, kutumiza Aneneri Ake ﷺ. Komabe, chifukwa cha ubwino Wake waukulu, Allah ﷺ anatumiza Aneneri ﷺ kuti aongole zolengedwa zonse. Mneneri ayenera kulandira Wahi kapena chivumbulutso Chaumulungu kaya chapatsidwa kwa iye kudzera mwa Angelo kapena njira ina iliyonse.

***

Aneneri ﷺ otchuka a Allah wapamvu zonse

Allah Wamphanvu zonse anatsitsa Aneneri ambiri ﷺ kuti awaongole anthu kuyambira m'nthawi ya Mtumiki Ādam ﷺ. Ngakhale ena mwa iwo anatchulidwa mwachindunji mu Quran yopatulika, ena ambiri sanawerengedwepo. Aneneri ﷺ omwe anatchulidwapo m'Quran yopatulika ndi: Mneneri Adam, Mneneri Idrīs (Enoch), Mneneri Nuh (Nuh) Mneneri Hūd, Mneneri Sāliḥ, Mneneri Ibrāhim (Abraham), Mneneri Ismail (Ismail). Is-haaq (Isaac), Mneneri Lūtwa (Loti), Mneneri Ya'qoob (Yakobo), Mneneri Yusuf (Joseph), Mneneri Shu'aib, Mneneri Ayyub (Yobu), Mneneri Musa (Mose), Mneneri Harun (Aroni), Mneneri Dhul. Kifl (Ezekieli), Mneneri Dawood (David), Mneneri Sulaimān (Sulaiman), Mneneri Zakariyā (Zakaria),

Mneneri Yahya (Yohane), Mneneri Īsa (Yesu Khristu) ndi Mtsogoleri wa Aneneri onse Sayyidunā Muhammad عَلَيْهِ السَّلَام.

Aneneri angati omwe anatumizidwa?

Sikwabwino kuyika chiwerengero chenicheni pa chiwerengero cha Aneneri عَلَيْهِ السَّلَام, Omwe anatumizidwa ndi Allah Wanzeru zakuya, posafuna kusocheletsa anthu njira yabwino komanso kukhulupirira ndikunena kuti Allah عَزَّوَجَلَّ anatumiza aneneri عَلَيْهِ السَّلَام kuposela kapena kuchepera 124,000. Chifukwa pa fundo imeneyi pali kusiyana Maganizo.

Chikhulupiriro mwa Angelo

Angelo si amuna kapena akazi; samadya kapena kumwa; sakwatira kapena kubereka. Analengedwa kuchokera ku kuwala ndipo amatha kudzisintha okha kukhala mitundu yosiyanasiyana. Nawonso ali ndi mphanvu zodzisintha kukhala mawonekedwe aliwonse koma samachita zimenezi mwakudziwa kapena mosadziwa motsutsa lamulo la Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse.

Ngelo aliyense ali ndi ntchito yake yoti akwaniritse. Angelo ena amabweretsa Waḥī (chivumbulutso) kuchokera kwa Allah عَزَّوَجَلَّ kwa Aneneri Ake عَلَيْهِ السَّلَام. Ena a iwo ali ndi udindo wogwetsa mvula pomwe ena ali ndi udindo wogawa rizq kuzolengedwa za dziko. Angelo ena عَلَيْهِ السَّلَام amaumba nkhope ya mwana wosabadwa m'mimba mwa mayi, pamene ena amasalira kusintha kwa matupi a anthu.

Angelo ena عَلَيْهِ السَّلَام ali ndi udindo wopereka chitetezo kwa zamoyo kuchokera kwa adani awo ndi zoopsa zobisika. Angelo ena عَلَيْهِ السَّلَام amapita kukapezeka pa zochitika ndi misonkhano yomwe imachitikira pomkumbukira Allah عَزَّوَجَلَّ, ndi Aneneri Ake عَلَيْهِ السَّلَام. Angelo ena amapititsa malonje a Asilamu komanso zakumfunira zabwino Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ pamene ena anapatsidwa udindo odzayimba lipenga tsiku la chiweruzo likazafika.

Sayyidunā Jibrāil (Gabriel) عَلَيْهِ السَّلَام ndi Mngelo wamkulu. Dzina lake ndi 'Roḥ-ul-Ameen.' Anamuyendera Mtumiki صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ maulendo zikwi makumi awiri ndi anayi, Nabī Ādam عَلَيْهِ السَّلَام makumi awiri ndi ziwiri, Nabi Idrisa عَلَيْهِ السَّلَام maulendo anayi, Nabī Noḥ عَلَيْهِ السَّلَام ka makumi asanu, Nabī Ibrāhīm عَلَيْهِ السَّلَام maulendo 42, Nabī Ayyub عَلَيْهِ السَّلَام katatu, Nabi Ya'qoob عَلَيْهِ السَّلَام maulendo mazana anayi komanso Nabī 'Īsā عَلَيْهِ السَّلَام ka khumi.

Angelo ena odziwika ndi Sayyidunā Mikā-eel, Sayyidunā Isrāfil ndi Sayyidunā Izra'eel عَلَيْهِ السَّلَام. Sayyidunā Izra'eel عَلَيْهِ السَّلَام ndi Mngelo wa imfa. Kenako pali Angelo amene anyamula 'Arsh (Mpando wachifumu) ndi Kursī (Mpando). Angelo alibe chikumbumtima kapena chifukwa chawo. Analengedwa kuti azimvera Allah عَزَّوَجَلَّ, Wamphanvu zonse. Samafunsa ngati chifukwa chani, bwanji ndi chani popanda chirolezo cha Allah عَزَّوَجَلَّ. Iwo ndi odzipereka kotheratu ku chifuniro cha Allah عَزَّوَجَلَّ, Mlengi Wamkulu.

Angelo awiri amayenda ndi munthu aliyense nthawi zonse m'mapewa onse otchedwa 'Kirāman Kātibin', iwo ndi Alembi. Amalemba ntchito za tsiku ndi tsiku za bwino komanso zoyipa za

munthu. Angelo ena awiri otchuka ndi ‘Munkar-Nakir’. Udindo wawo ndi wa m’manda, Angelo amenewa amamuitana wakufa ndi kumfunsa mafunso atatu okhudza chikhulupiriro:

1. Kodi Mbuye wako ndi ndani?
2. Chipembedzo chako ndi chani?
3. Kodi unali kunena chani zokhuza iye (kusonyeza Mtumiki Muhammad ﷺ)?

Zolengedwa zina mwa pa mwamba mwachilengedwe zimatchedwa Jinns (ziwanda). Zinalengedwa kuchokera kumoto. Ena mwa iwo ali ndi mphanvu zosinthira ku mawonekedwe aliwonse omwe akufuna. Iwo ali ndi moyo wautali kwambiri ngakhale makhalidwe awo ena, monga luntha ndi mizimu ili ngati anthu. Amadya, kumwa, kubereka ndi kufa monga anthu. Pali Achisilamu ndi ena Osakhala Achisilamu pakati pa Ziwanda ndipo kuwachitira onse fanizo kuti ndi ochita zoyipa ndikoletsedwa.

Chikhulupiriro m’mabuku a Allah Wamphanvu zonse

Mabuku onse akumwamba ndi owona, ndipo chilichonse chimene Allah ﷻ Wanena kupyolera mwa mabukuwo, chiyenera kukhulupiridwa. Komabe, chifukwa cha kupotoza, Mawu ake eni eni amabweretsa mafunso. Kusungidwa kwa Malemba opatulika amenewa kunakayikiridwa mwa otsatira awo, ndipo m’malo mosunga mabukuwa poloweza kwawo ndi M’masileti, mabukuwo anasinthidwa. Zotsatira zake zinali zakuti mabukuwa sanadaliridwe kukhala chimodzimidzi m’mene

anavumbulitsiridwa poyambirira ndipo awo amene anali ndi zokonda zawo anasintha mawu ndi zilembo kuti matanthawuzo ake awapange kugwirizana ndi zofuna zawo mosavuta. Iwo anatangwanika kuwonjezera ndi kufufuta malinga ndi zofuna ndi zokhumba zawo. Kupotoza kotereku pankhani ya uthenga wamulungu kumatchedwa ‘Tahreef’.

Choncho nkoyenera kuti tikakumana ndi chilich onse chomwe chatchulidwa m'malemba am'mbuyomo, tizivomereza pokhapokha ngati chikugwirizana ndi Quran Yopambana. Koma ngati zili zosemphana ndi Quran yopatulika tiyenera kuziona kuti ndi zotsatira za ‘Tahreef’. Pakakhala chisokonezo pa chinthu kukhala chogwirizana kapena chosagwirizana ndi Quran yolemekezeka, tisavomereze zinthuzo nthawi yomweyo kapena kuzikanira poyera, kuima kwathu pazimenezi kuyenera kukhala osamala.

Quran yolemekezeka, Chipangano Chomaliza cha Allah Wamphanvu zonse

Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse anatsitsa mabuku opatulika ambiri kudzera mwa Aneneri ambiri عَلَيْهِمُ السَّلَام. Anayi mwa iwo ndiwodziwika kwambiri:

1. Taurat (Torah) inavumbulutsidwa kwa Mtumiki Musa عَلَيْهِ السَّلَام.
2. Zabūr (Masalimo) anavumbulutsidwa kwa Mneneri Dawood (David) عَلَيْهِ السَّلَام.

3. Injeel (Baibulo) inavumbulutsidwa kwa Mtumiki Isa عَلَيْهِ السَّلَام.
4. Qur'an yolemekezeka inavumbulutsidwa kwa Mneneri wathu Sayyidunā Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ, chidindo cha Aneneri.

Palibe kuchulukitsidwa kulikonse kapena kutsika kulikonse malingana ndi momwe Mawu Oyera a Allah Wamphanvu zonse akunenera. Komabe, Quran yopatulika ndiyomwe imapindulitsa kwambiri.

Imfa ndi manda

Imfa ndi pamene mzimu watuluka m'thupi. Aliyense ndioyenera kufa. Palibe chimene chingapulmutse munthu ku imfa. Nthawi ya imfa ndiyoyikika kwa aliyense. Palibe chomwe chingachedwetse.

Moyo wa munthu ukatha, amabwera Mngelo Izra'eel عَلَيْهِ السَّلَام kudzachotsa Rooḥ (moyo) kwa munthu wakufayo. Pamene munthu wakufayo akayang'ana kumanzere ndi kumanja kwake, amaona Angelo paliponse. Angelo achifundo amadza kwa Msilamu. Angelo a Chilango amadza kwa kaafir (osakhulupirira). Mzimu wa Msilamu umatulutsidwa mosavuta ndi mwaulemu ndi Angelo a Chifundo. Mzimu wa Kaafir umatulutsidwa ndi ululu waukulu ndimuchitisidwa manyazi. Munthu akapita kumanda, mizimu imamuwona munthuyo, imamuzindikira ndikumvetsera zomwe akunena. Amatha kumva ngakhale mapazi a alendowo.

Kodi chimachitika ndichani potha kuikidwa m'manda?

Munthu akaikidwa m'manda, manda amamufinya ndi

kumukanikiza wakufayo. amakhumbatira Msilamu ngati momwe mayi amakhumbatira mwana wake mwamphanvu. amafinyidwa Kaafir m'njira yoti nthiti zakumanzere ziphwanyike ndikulowelelana ndi mbali yakumanja. Anthuwo akachoka m'manda, munthu wakufayo amamva mapazi a anthuwo. Pa nthawiyo, Angelo awiri otchedwa Munkar ndi Nakeer amabwera akung'amba nthaka ndi mano awo aatali. Nkhope zawo zimawoneka zochititsa mantha kwambiri. Matupi awo ndi akuda. Ali ndi maso antundu wa bulu, omwe ndi aakulu kwambiri kukula kwake ndipo ndiwotuluka pamphumi. Iwo ndi amoto. Tsitsi lawo ndi lowopsa kwambiri komanso lalitali kuyambira kumutu mpaka kumapazi. Mano awonso ndi aatali kwambiri ndipo amang'amba nawo nthaka. Amawadzutsa akufa uku a kumawagwedeza. M Wamphanvu zonse ndi mawu aukali, amafunsa mafunso atatu awa:

- a) 'مَنْ رَبُّكَ؟' kutanthauza kuti 'Mbuye wako ndindani?'
- b) 'مَا دِينُكَ؟' kutanthauza kuti 'Kodi chipembedzo chako ndichani?'
- c) 'مَا كُنْتُ تَقُولُ فِي حَقِّ هَذَا الرَّجُلِ؟' kutanthauza kuti 'Munali kunena chani za munthu ameneyu?'

Ngati wakufayo ndi Msilamu, amayankha motere:

- a) 'رَبِّيَ اللهُ' kutanthauza 'Mbuye wanga ndi Allah (عَزَّوَجَلَّ).'

- b) ‘رَبِّيَ الْإِسْلَامُ’ kutanthauza kuti ‘Chipembedzo changa ndi Chisilamu.’
- c) ‘هُوَ رَسُولُ اللَّهِ’ kutanthauza ‘iye صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ’ ndi mtumiki wa Allah.’

Tsopano mawu ochokera kumwamba adzamveka kuti: “Kapolo wanga wanena zowona. Muyikireni nsalu yapatebulo yaku Paradiso. Mpatseni zovala zochokera ku Paradiso kuti avale ndi kumutsegulira makomo a ku Jannah.” Mpweya wozizirira komanso fungo lonunkhira la ku Jannah lidzadzaza mpweya. Manda adzakulitsidwa, natambasulidwa mbali; Angelo adzati: “Gonani monga momwe mkwati amagonera pa usiku wa ukwati wake,” izi zidzakhala za Asilamu abwino owopa Mulungu.

Ochimwa adzalangidwa molingana ndi machimo ake. Chilangochi chidzapitirira kwa kanthawi. Chilango chimayimitsidwa pamene wina wapempha (Du’a) kwa wakufayo kapena pamene Allah عَزَّوَجَلَّ Wachifundo chambiri Wamuchitira chifundo Chake kwa wakufayo.

Ngati wakufayo ndi wachinyengo (Munafiq), ndiye kuti sangathe kuyankha mafunsowo ndipo adzanena kuti “هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لَا أَدْرِي” kutanthauza kuti “zamanyazi, zamanyazi, ine sindikudziwa.” Woitana adzafuula kuti: “Iye ndi wabodza, ikani pa iye nsalu yapatebulo yamoto, ndipo mpatseni zovala zakumoto kuti avale ndi kumutsegulira makomo aku Jahannama, pamene kutentha kwa Gahena kudzamufikira. Padzakhala Angelo awiri

amene adzamalunga ndi kumumenya ndi nyundo zazikulu zamoto. Zinkhanira ndi njoka zidzamaluma kosalekeza. Zilango zosiyanasiyana zidzaperekedwa kwa iye mpaka tsiku lachimaliziro.

Tsiku la chiweruzo

Msilamu ayenera kukhulupirira kuti tsiku ndi nthawi ya imfa ya aliyense zinakonzedweratu. Chinthu chilichonse komanso chamoyo chilichonse zakanthawi. Zolengedwa zidzatha malingana ndi Lamulo la Allah ﷻ, Wamphanvu zonse, ndipo limenelo lidzakhala tsiku lomaliza lotchedwa ‘Qiyamah’.

Kunanenedwa kuti Mngelo Isrāfeel عَلَيْهِ السَّلَام, wagwada pansu pa ‘Arsh ndi lipenga liri m’manja mwake, kudikira Lamulo la Allah ﷻ, Wolemekezeka, kuti alilize. Kuwomba koyamba kwa Lipenga kudzafikitsa dziko ku mathero. Dziko lapansi, kumwamba, Angelo ndi anthu - zonse zidzawonongeka tsiku lina. Ndi Mulungu yekha ﷻ, Wamphanvu zonse, ndi Iye adzakhala muyaya. Koma dziko lisanathe kumapeto ake padzaonekera zizindikiro zambiri zosonyeza kuyandikira kwa chiwonongeko. Zina mwa zizindikirozi zatchulidwa apa:

Kutha kwa maphunziro

Maphunziro a Chisilamu azidzatha pang'ono pang'ono pa kumwalira kwa Akatswiri ophunzira za Chisilamu. Pakhoza kukhala akatswiri ophunzira za chisilamu ena koma malingaliro

awo ndi mitima yawo idzakhala yopanda maphunziro eni eni. Anthu adzasiya kukhala okonda zachipembedzo.

Chiwerewere

Chiwerewere chidzawonjezereka. Chiwerewere chidzafalikira kwambiri. Kupanda manyazi kudzafika pamlingo waukulu kwambiri moti anthu azidzachita Chiwerewere pagulu ngati zinyama. Ulemu, makhalidwe abwino omwe amagwira ntchito mwa mphanvu kwambiri polimbikitsa mgwirizano pakati pa achichepere ndi achikulire zidzatha. Chiwerengero cha amuna chidzachepe pomwe cha akazi chidzacheluka. Pazidzafunika akazi osachepera makumi asanu kwa mamuna mmodzi.

Aneneri onyenga

Anthu adzanena kuti ndi Aneneri ngakhale Uneneri unatha pa Mtumiki Muhammad ﷺ. Ena mwa aneneri onyenga omwe timawadziwa ndi awa: Musailama Kazzāb wochokera kuchipululu cha Najd ku Arabia, Tulaiha Bin Khuwailid, Aswad Ensa, Mirza Ghulam Ahmad Qādiyāni. Onsewa ananena Uneneri wabodza. Ndithu, ena amene sanaonekere, adzaonekera mmodzimmodzi, tsiku lachiweruzo lisanadze.

Chuma chochuluka

Chuma chidzakhala chochuluka ndi chowonekera kulikonse, monga phiri la makala oyaka moto. Kuchuluka kumeneku kudzakhala kochuluka kwambiri kotero kuti kudzakhala

kosapiririka kwa anthu olungama ndi owona mtima amene adzaganiza zakumanda, molakalaka imfa.

Nthawi izidzadutsa mofulumira

Nthawi izidzadutsa mofulumira kwambiri, kotero kuti chaka chizidzakhala ngati mwezi, mwezi ngati sabata, sabata ngati tsiku, pamene tsiku lidzathamanga mofulumira ngat nthawi. Anthu adzatsata maphunziro a Chisilamu chifukwa cha zosowa zawo za tsiku ndi tsiku komanso zakuthupi osati chifukwa cha Chisilamu chokha. Amuna adzakhala ogonjera akazi awo. Ana sadzamvera makolo awo. Ena azakonda kukhala limodzi ndi anzawo ndipo adzasiya makolo awo. Anthu azidzakambirana zapadziko M'mizikiti. Nyimbo ndi kuvina zidzakhala zochita za tsiku ndi tsiku. Anthu adzatemberera makolo awo ndi kuwanenera zoipa. Nyama zakuthengo zidzalankhula ndi anthu. Anthu opanda pake ndi osaphunzira adzakhala m'nyumba zazikulu.

Zizindikiro zina zazikulu za nthawi

- A. **Kuonekera kwa Imām Mahdi:** Imām Mahdi رضى الله عنه adzaonekera pa nthawi imene Chisilamu chizatha pena paliponse ndikukhala m'malire a Hijaaz (Arabia) kokha. Kenako dziko lidzakhala lodzadza ndi zo m'nyasa. Mumkhalidwe komanso kunyozeka, Anthu opatulika (Awliyā) رضى الله عنهم ndi anthu onse olungama ndi owopa Allah adzasiya maiko awo kukabisala ku mizinda yopatulika ku Makka kolemekezeka' ndi ku Madinah 'kowala'.

M'mwezi wa Ramaḍān, Imām Mahdi رَضِيَ اللهُ عَنْهُ adzakhala m'gulu la anthu ochita Tawaaf mozungulira Ka'ba yopatulika. Oyera mtima ndi Asilamu owopa mulungu adzamuzindikira ndipo nthawi yomweyo adzamufunafuna kuti avomereze kuzichepesa kwawo. Imām Mahdi رَضِيَ اللهُ عَنْهُ adzakana pempho lawolo koma pamapeto pake adzatsatira liwu lolamula lochokera kosawoneka, "Iye ndi Māhdi, Khalifah (woyimira) wa Allah (عَزَّوَجَلَّ). Mvetserani zimene akunena ndi kumutsatira. Kenako onse adzalengeza chikhulupiriro chawo ndi kukhulupirika kwawo kwa Imam Mahdi رَضِيَ اللهُ عَنْهُ amene adzawatsogolera ku Shaam (Syria).

B. Kutuluka kwa Dajjāl: Dajjāl, ndi Wamphanvu wamakhalidwe achisatana adzawonekera. Kupatula mizinda yopatulika ya Makka 'kolemekezeka' ndi Madina 'kowala', adzakhazikitsa mphanvu zake ndikugonjetsa dziko lonse lapansi m'masiku makumi anayi okha. Tsiku loyamba la masiku makumi anayiwo lidzakhala ngati chaka chimodzi. Tsiku lachiwiri lidzakhala ngati mwezi ndipo tsiku lachitatu lidzakhala ngati sabata. Masiku ena onse adzakhala anthawi zonse. Dajjal, adzayenda ngati mphepo yamkuntho yowononga adzayenda padziko lonse lapansi, kuwononga chilichonse chomwe chili munjira yake. Liwiro lake lidzakhala ngati liwiro la mtambo wotengedwa ndi mphepo yamphanvu. Adzawononga kulikonse kumene akupita. Masautso omwe Dajjal adzadzetsa chifukwa cha zoipa zake ndi chinyengo chake zidzakhala zodetsa nkhawa. Adzasewera misampha ndikuwonetsa zonyenga zachinyengo kuti anyenge, kusokeretsa, kusokoneza ndi kukopa anthu kuti amutsatire.

Dajjal Wachisatana adzakhala ndi zinthu ziwiri zonyezimira zomwe adzakope nazo anthu: Munda ndi moto. Izi adzazitcha “Jannah” (Paradiso) ndi “Jahannam” (Ng’anjo yamoto) ndipo kulikonse kumene akupita azidzazitenga limodzi ndi iye. Kunena zowona, m’chinyengo ndi matsenga, Jannah yake ndi moto ndipo Jahannam yake ndi munda wa mtendere. Iye adzalamula anthu kuti akhulupirire kuti iye ndi Mulungu. Amene adzamukhulupirire kuti ndi Mulungu, adzawaika ku Jannah yake, ndipo amene adzamkanire, azawaponya ku Jahannam yake (zomwe zidzakhala zosephana).

Adzaukitsa akufa ndipo nthaka idzameretsa msipu pa lamulo lake. Mitambo Adzavumbitsa mvula. Ziweto za anthu pa nthawi ya ulamuliro wake zidzachuluka ndi thanzi komanso mkaka udzachuluka. Dajjal akadzadutsa m’nkhalango, chuma chidzamsata ngati njuchi. Adzasewera zamatsenga ndi ziwembu zina zingapo zomwe pamapeto pake adzatsimikizira kukhala zabodza. Chinyengo ndi ziwembuzi zonsezi zidzakhiladi zachinyengo zamatsenga ndi ufiti ndipo zizidzasowa panthawi imene Dajjal wachoka pamalopo. Nthawi zonse imene Dajjal akuyesetsa kufuna kupita mizinda yopatulika ya Makka ndi Madina, Angelo azidzamutembenezira nkhope yake kumbali ina. Dajjal adzatsatiridwa ndi gulu lankhondo la Ayuda ndipo adzakhala ndi zilembo zitatatu “ك (Kaaf), ف (Faa), ر (Raa)” (zotanthauza Kafiri kapena wosakhulupirira) zolembedwa pamphumi pake. Asilamu okha ndi omwe azatha kuwona ndikuwerenga Zilembozi.

Dajjal akadzamaliza kuzungulira dziko lapansi ndikukafika ku Syria, kudzakhala m'bandakucha. Kuyitanira ku salah ya m'mawa kutangotha kumene pamene Mtumiki 'Īsā عَلَيْهِ السَّلَامُ adzatsikira kum'mawa kwa chipirara cha pa Jaami' Masjid. Imām Mahdi adzapezekamo ndipo adzapempfedwa ndi Mtumiki 'Īsā عَلَيْهِ السَّلَامُ kuti atsogolere Salah. Ndi kupezeka kwa Mtumiki 'Īsā عَلَيْهِ السَّلَامُ izi zidzakhala zotsatira zoipa kwambiri kwa Dajjal yemwe adzayamba kusungunuka, ngati mmene umasungunukira mchere m'madzi, chifukwa cha fungo lonunkhira lochokera mumpweya opumidwa Mtumiki Isa عَلَيْهِ السَّلَامُ. Fungo lonunkhira lidzakhala likukulirakulirabe mpakana Dajjal adzakakamizidwa kuonongedwa. Mtumiki 'Īsā عَلَيْهِ السَّلَامُ adzamuthamangitsa Dajjal ndipo pomalizira pake azamupha ndi mkondo.

Kutha kwa Dajjal kudzakhala chiyambi cha nyengo yatsopano. Ulamuliro wa Mtumiki 'Īsā عَلَيْهِ السَّلَامُ udzakhala wolemera ndi Anthu adzakhala ndi chuma chambiri kotero kuti kudzakhala kovuta kupeza aliyense wosowa kanthu. Sipadzakhala udani, nsanje, kapena kusakhulupirirana pakati pa anthu. Mtumiki

'Īsā عَلَيْهِ السَّلَامُ adzapha nkhumba (Khinzeer) ndi kuthyola Mtanda. Otsatira onse a mabuku opatulika amene adzapulumuke pa nkhanza za Dajjal m'nthawi ya ulamuliro wake adzalengeza kuti ndi okhulupirira kwa Mtumiki 'Īsā عَلَيْهِ السَّلَامُ. Tsopano padzakhala chipembedzo chimodzi chokha chachikulu - Chisilamu.

C. Kuwonekera kwa Ya'juuj ndi Ma'juuj ('Gogi' ndi 'Magogi'):
Muulamuliro wodabwitsa wa Mtumiki 'Īsā عَلَيْهِ السَّلَامُ, mafuko amphanvu kwambiri ochokera ku Transoxania otchedwa 'Gogi' ndi 'Magogi' adzaonekera kudzapha anthu, kulanda,

kusomphola kulikonse azidzapita. Adzadutsa pa Nyanja ya Tiberiya ndi kumwa madzi onse. Kenako adzayenda mpaka kukafika ku phiri la Khamar ku Yerusalemu. Pambuyo pa kupha anthu ambiri, iwo adzayesa kupha awo ali kumwamba. Kenako Mtumiki 'Īsā عَلَيْهِ السَّلَامُ maswahaaba ake adzapempha chithandizo. Kenako Allah عَزَّوَجَلَّ, Wamphanvu zonse, adzatumiza tizilombo toononga Ya'jouj ndi Ma'jouj. Adzamupha motere ndipo mitembo yawo idzatengedwa ndi mbalame.

Kudzakhala mvula yambiri kwa masiku ambiri ndipo chifukwa chake dziko lapansi lidzakhala ndi chonde chochulukwa kwambiri. Nthawi ya kulemera ndi kutukuka idzatsatiridwa ndi nthawi ya masiku amdima, oyambitsidwa ndi mizati yakuya ya utsi wodabwitsa. Utsi umenewu udzaonekera ndi lamulo la Allah عَزَّوَجَلَّ, Wamphanvu zonse, ndipo udzazungulira dziko lonse lapansi.

- D. **Maonekedwe a Dabbatul-Ard:** Ichi ndi cholengedwa chochititsa mantha cha pansu pa nthaka chokhala ndi maonekedwe oipa a chilombo. Chidzawoneka mochitisa mantha m'manja mwake chitagwira ndodo yodzizwitsa ya Mtumiki Mūsā عَلَيْهِ السَّلَامُ komanso m'dzanja lake lina mphete yodzizwitsa ya Mtumiki Sulaiman عَلَيْهِ السَّلَامُ. Mothandizidwa ndi ndodoyo adzaika chizindikiro chowala pamphumi pa Msilamu aliyense ndipo mothandizidwa ndi mpheteyo adzaika chizindikiro chakuda pamphumi pa wosakhulupirira aliyense. Zizindikirozi zidzasiyanitsa Asilamu ndi yemwe simsilamu

E. **Dzuwa lidzatuluka kuchokera Kumadzulo:** Idzafika nthawi yomwe dzuwa lidzatuluka Kumadzulo mmalo mwa Kummawa. Ndi chizindikiro ichi chidzakhala chowonekera, chitseko cha kulapa chidzatsekedwa. Allah ﷺ, Wamphanvu zonse sadzalandira kulapa kwa wina aliyense, ndiponso wina aliyense sadzaloredwa kulowa m'chikhulupiriro cha Chisilamu.

F. **Kuwomba Kwa Mphepo Yonunkhira komanso Yotsitsimula:** Kumwalira kwa Mtumiki 'Īsā عَلَيْهِ السَّلَامُ padzatsatiridwa ndi nthawi ya zaka makumi anayi (40). Chakumapeto kwa nthawiyo mphepo yodzidzirapo komanso yotsitsimula idzawomba padziko lonse lapansi. Mphepo yosetsa idzachotsa mzimu wa Msilamu aliyense m'thupi lake, uku kudzakhala kulengeza za kudza kwa tsiku lachiweruzo.

Kulengeza kwa chizindikiro chomaliza ndimphepo yadabwitsa imene idzatsatiridwa ndi kutalika kwa nthawi yokwana zaka 40 mkatikati mwanthawi imeneyi palibe nkazi adzakwanise kubeleka mwana. Munthawi iyi idzakhiladi nthawi ya kusakhulupirira. Kudzakhala osakhulupirira. Sikudzasala okhulupirira wopembedza Allah ﷺ, Wapamwamba kwambiri.

G. **Kuwomba kwa Lipenga:** Kumapeto kwa nthawi imeneyo, Allah ﷺ, Wamphanvu zonse, adzalamula Mngelo Isrāfeel عَلَيْهِ السَّلَامُ kuliza lipenga. Ichi chidzakhala chiyambi cha tsiku lachiweruzo. Pang'onopang'ono, kumveka kwa Lipenga

lidzamveka ndipo lidzakhala likuwonjezereka kumveka mokweza kwambiri. Panthawi imeneyi anthu adzakhala otanganidwa ndi ntchito zawo za tsiku ndi tsiku. Akadzamva phokoso la Lipenga, onse adzakomoka ndi kufa. Phokoso logonthetsali la Lipenga lidzatsimikizira imfa ya cholengedwa chilichonse. Chilichonse chomwe chilipo: nthaka, thambo, dzuwa, mwezi, nyenyezi, mapiri, anthu, Angelo kuphatikiza Isrāfeel عَلَيْهِ السَّلَامُ ndi lipenga lake, Zidzasowa. Sipadzakhala china koma Allah عَزَّوَجَلَّ, Wamphanvu zonse. Tsiku limeneli Allah عَزَّوَجَلَّ, Wamphanvu zonse, Adzati: “Kodi ufumu ndi wandani lero?” Sipadzakhala woyankha. Kenako Allah عَزَّوَجَلَّ adzanena kuti: "Ndi Allah عَزَّوَجَلَّ, Mmodzi, Wopambana."

Padzakhala nthawi ya zaka makumi anayi pakati pa kulira koyamba ndi kwachiwiri kwa lipenga. Mkuwomba koyamba, dziko lapansi ndi zochitika zake zonse zachirengedwe zidzawonongedwa ndipo sipadzatsala china koma Allah عَزَّوَجَلَّ. Zomwe zidzachitike panthawi ya kuwomba koyambirira zafotokozedwa mu Qur'an yopatulika:

فَإِذَا النُّجُومُ طُبِسَتْ ﴿٧٧﴾

وَإِذَا السَّمَاءُ فُرِجَتْ ﴿٧٨﴾ وَإِذَا الْجِبَالُ نُسِفَتْ ﴿٧٩﴾

Kenako (zidzachitika) Pamene kuwala kwa nyenyezi kuzimitsidwa. Ndipo thambo likadzang'ambika. Ndi pamene mapiri Adzapangidwa kukhala fumbi ndi kuulutsidwa. [77: 8-10].

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْحَةً وَاحِدَةً ﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً ﴿١٤﴾
فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾ وَانْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ﴿١٦﴾

Choncho, pamene lipenga lidzapepereredwe kupeperera kamodzi. Ndipo nthaka ndi mapiri zidzanyamulidwa ndikuphwanyidwa nthawi yomweyo. Limenelo ndi tsiku limene chidzachitika (chachikulu). Ndipo thambo lidzasweka, choncho pa tsiku limenelo Lidzakhala lofooka. [69:13-16].

***

فَإِذَا نَقَرْنَا فِي السَّاقُورِ ﴿٨﴾ فَذَلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ ﴿٩﴾
عَلَى الْكُفْرَيْنِ غَيْرُ يَسِيرٍ ﴿١٠﴾

Choncho, pamene Lipenga lidzapepereredwe. Ndipo, Tsiku limenelo ndi tsiku lovuta. (Tsiku limenelo ndi) losaphweka kwa osakhulupirira. [74:8-10].

***

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ
أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ ﴿٦٨﴾

Ndipo lipenga likadzapepereredwa, choncho onse akumwamba komanso aPadziko lapansi adzakomoka, Kupatula amene Allah wawafuna. Kenako Idzapepereredwanso; pameneipo adzayimirira uku akuyang'ana (modabwa). [39:68].

ZOFUNIKIRA ZA CHISILAMU

Nsichi" zisanu za Chisilamu zimapanga maziko a moyo wa msilamu, ndipo ndi izi:

1. Shahaadah' kapena kuti Kulengeza kwa Chikhulupiriro

Kuti munthu akhale Msilamu akuyenera kukhulupirira ndi kutchula mawu otanthauza kuti, “Palibe wopembedzedwa mwachoonadi koma Allah ﷻ ndikutinso Muhammad ﷺ .ndi mtumiki wake, Kulengeza uku kukuikira umboni kuti Allah ﷻ Opedzeka, kuti Iye ndi wosiyana komanso ndi wopambana pa zolengedwa Zake, ndipo palibe woyenera kupembedzedwa koma Iye. Ndikuikiranso umboni kuti Iye ﷻ ndiye Mlengi ndi Mwini zonse zomwe zilipo ndiponso Muyang'aniri wa zinthu zonse. Allah Wamphanvu zonse ﷻ akunena mu Quran yopatulika kuti:

أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مِنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَتَّبِعُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ

اللَّهِ شُرَكَاءَ ۖ إِنَّ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٦﴾

Imvani! Ndithu, ngakhale ambiri ali Kumwamba, ngakhale ambiri ali pano Padziko lapansi, ali mu umwini wa Allah basi. Ndinso kodi akutsatira chani; awo amene akuphatikiza zina m'malo mopembeza Allah? Satsatira chilichonse koma zongoganizira (zawo), ndipo akungoganizira chabe. [Surah Yunus 10:66.]

Shahaadah" ndikuikira umboni kuti Wokonedwa Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ndi mmodzi mwa Aneneri amene anafikitsa chivumbulutso cha Allah Wamphanvu zonse kwa zolengedwa zonse. Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse akuti:

وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْفَتْحُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٨﴾

Ndipo amanena kuti: "Kodi chigamulochi chidzachitika liti, ngati mukunena zooni?" [Sajdah 32:28]

M'choonadi, m'Quran yatchulidwa kuti Wokonedwa Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ndi womaliza mwa Atumiki a Allah. Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse akuti:

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۗ

وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾

(Okonedwa Mtumiki) Muhammad si tate wa munthu aliyense mwa inu. Inde, iye ndi Mtumiki wa Allah komanso Womaliza mwa Aneneri onse. Ndipo Mulungu Ngodziwa chilichonse. [Azab 33:40].

Zofunikira za Chisilamu

Ndipo Quran- yoyera imatsimikizira kuti mawu awokonedwa komanso wodalitsika Mtumiki صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ndi owona komanso amawuzidwa kuchokera kwa Allah عَزَّوَجَلَّ

Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse akuti:

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۗ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوسَىٰ ۗ

Ndipo Iye salankhula chilichonse mwachomwe iye wafuna. Sichina koma chivumbulutso chimene chikuvumbulutsidwa kwa iye. Surah Najm. [53:3.4]

Imeneyi ndiye ndi Qur'an yoyera komanso chikhalidwe cha ma Sunnah a Mtumiki womaliza Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ, ndi maziko a chipembedzo cha Chisilamu, ndipo akufotokoza mbali zonse za moyo wa Chisilamu.

***

2. 'Ṣalāh', kapena kuti kupemphera kokakamizika kasanu patsiku

Salah inkachitidwa munjira ina kapena kuti ina m'mbiri ya Aneneri onse عَلَيْهِ السَّلَامُ monga gawo lofunika la chipembedzo cha Allah عَزَّوَجَلَّ. Wamphanvu zonse. Chisilamu, uthenga womaliza kwa anthu, amazitenga kuti mapemphero ndi ofunika kwambiri. Msilamu akuyenera kupemphera kasanu patsiku lililonse m'nthawi yoyikika, monga momwe anaphunzitsira Wokonedwa Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ. Mapempherowa ndi

okakamizidwa, ndipo amapanga unansi pakati pa wolambira ndi Mlengi wake. Chisilamu sichimapempha Asilamu kuti angochita mwambo wopembedzawu; m'malo mwake; amafuna kuti ayeretse miyoyo yawo. Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse akunena za Swalah:

أَتْلُ مَا أُوْحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ ۖ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ
 الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ ۗ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٢٤٥﴾

E, iwe wokonedwa, werenga Buku lomwe Lavumbulutsidwa kwa inu, ndipo khazikitsani Salah; Ndithu, Salah imasiyitsa zaumve ndi zoipa. Ndipo ndithu, Kukumbukira Allah ndiko kwakukulu, Ndipo Allah akudziwa zimene mukuchita. [Ankabut 29:45]

3. ‘Zakaah, chopereka chokakamizika cha pachaka chimaperekedwa kwa Anthu osowa

Mawu oti ‘Zakaah’ amatanthauza kuyeretsedwa komanso kukula. Mfundo yofunikira m'Chisilamu ndikuti zinthu zonse ndi za Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse. Asilamu alamulidwa kuti apeze chuma ndi kupereka chuma chawo m'njira zovomerezeka kwa Allah عَزَّوَجَلَّ, Wamphanvu zonse. Ndongomeko yolinganizidwa ndi Mulungu ya Zakaah ndiufulu wa Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse mkati mwa Ulamuliro Wake. Sichopereka kapena Msonkho, koma ndi chikakamizo kwa Asilamu omwe ali ndi chuma choposa zofuna zawo. Choncho kusiyana pakati pa Zakaah ndi msonkho ndiko kuti Msilamu akupereka Zakaah mwadala ndi mwakufuna kwake; Iwowo ndi amene amayang'anira malipirowo.

Zakaah imafunika pokhapokha munthu akakhala ndi ndalama zosachepera momwe zikufunikira, zomwe zimasiyana ndi mtundu wachuma. (Daarul Iftā Ahle Sunnat ayenera kulumikizidwa kuti mudziwe zambiri za Zakaah, imelo adilesi: darulifta@dawateislami.net

Zakaah imamuyeretsa Msilamu ku umbombo, kudzikonda, ndi kukonda dziko lakanthawi. Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse kuti:

وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْتُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَحْنَفْسِهِ فَاُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾

Ndipo amene (Ansaar) anamanga manyumba mu mzinda uwu (wa Madina) ndi chikhulupiriro (Anakhala Asilamu) pambuyo (asanafike osamukira kwa iwo) anakhala pa ubwenzi ndi amene anasamuka kwa iwo, ndipo sanapeze kufunikira kulikonse M'mitima mwawo (osamuka) kwa zomwe apatsidwa. Ndipo amawakonda iwo kuposa enuwake, ngakhale iwo enuwake ndi osowa kwambiri. Ndipo amene apulumuke ku umbombo wake, choncho iwo ndi amene ali opambana. [Hashir 59:9.]

Ndi njira yabwino yopezera zosowa za anthu osauka popanda kubweretsa mavuto kwa olemera.

4. 'Siyaam' kapena kusala

Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse walamula Asilamu kusala monga

momwe anawalamulira Mibado yakale. Iye, Wamphanvu zonse, akunena:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن

قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

E inu okhulupirira! Kwalamulidwa kwainu Kusala monga momwe analamulidwa amene analipo inu musanaze, kuti mwina mukhoza kukhala owopa Mulungu. [Baqarah 2:183]

Njira yachisilamu yakusala ndikudziletsa kudya, kumwa, kugonana ndi zizolowezi zonse zoletsedwa monga kusuta ndi zina zotero. Kusala kumachitika masana onse a mwezi wa Ramaḍān (kuyambira m’bandakucha mpakana kulowa kwa dzuwa). Kukachitidwa momvera lamulo la Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse kusala kumaphunzitsa okhulupirira kuleza mtima ndi kudziletsa, komanso kuwakumbutsa iwo za udindo wawo kwa miyandamiyanda ya anthu omwe alibe kuthekera kokwaniritsa zofuna zawo kapena amene akuponderezedwa mopanda Chilungamo. Mwezi wakusala umayendera limodzi ndikulimbikira kwambiri pochita makhalidwe abwino ndi ntchito zabwino, pamodzi ndi mapemphero owonjezera awusiku (20 Rak’aat a Salah ya Tarāweḥ). Kusala sikuti nkobweretsa vuto mu umoyo ; koma m’chowonjezera pa zochita za Asilamu.

5. ‘Hajj’ kapena ulendo wokachita mapemphero a Hajj

Hajji, ulendo wapachaka wopita ku Makkah, ndiyokakamizika

kwa munthu kamodzi pamoyo wake onse kwa amene ali ndi kuthekera kwa kuichita kwa kuthupi komanso chuma. Allah ﷻ Wamphanvu zonse kuti:

فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ ۖ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا ۗ وَاللَّهُ عَلَى النَّاسِ حَكِيمٌ
الْبَيْتِ مِنَ اسْتِطَاعِ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۗ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٢٤﴾

M'menemo muli zizindikiro zowonekera; (monga ngati) malo oyima a Ibrahim. Ndipo amene angalowemo akhala pachitetezo; Ndipo kuchita Haji pa Nyumba iyi chifukwa cha Allah, Ndi (lamulo) kwa anthu amene ali ndi njira yofikirako. Ndipo amene akanira (kutsutsa Haji kuti ndi mzati wa Chisilamu), choncho Allah Ngodziimira pa yekha pa dziko lonse lapansi. [Aal-e-'Imran 3:97]

Komabe, zikwi za Asilamu amapita ku mzinda wopatulika wa Makka chaka chilichonse kuchokera kumbali zonse za dziko lapansi, kumapereka mwayi wapadera kwa anthu amitundu yosiyanasiyana kuti akumane ngati alendo a Allah ﷻ, Wachifundo Chambiri. Haji ndikuzipereka kwa chikhulupiriro choyera ndi kugonjera kwathunthu ku lamulo la Allah ﷻ, ndipo ochita hajji amachita miyambo yomvera, osafuna china koma kuvomereza kulimbikira kwawo komanso chikhululuko cha machimo awo akale. Munthu amene wamaliza Haji amabwerera ali ndi maonekedwe atsopano pa moyo wake, mzimu woyeretsedwa ndi madalitso ochokera kwa Allah ﷻ Wachifundo Chambiri.

Muhammad ﷺ Mtumiki wa Allah ﷻ

Muhammad ﷺ, Mtumiki womaliza wa Allah ﷻ, yemwe amadziwika kuti Al-Ameen ngakhale kwa adani ake, anawaitanira anthu kuti asiye zipembedzo zawo zokanira zamakolo awo ndi kuvomereza umodzi wa Umulungu. Bambo wolemekezeka wa zaka 40, ananena kuti Allah ﷻ Wamphanvu zonse amawatenga anthu onse, amuna ndi akazi, amfulu komanso akapolo, kukhala ofanana: Uthenga umene, m'zaka zochepe makumi awiri, unabweretsa mtendere pankhondo yopitirira ku Arabia Peninsula. ; uthenga woletsa mitundu kuchita katangale komanso chinyengo ndi mtsogoleri aliyense; uthenga umene unadzadziwika monga 'Chisilamu', woitanira kudzipereka ndi kugonjera mwa Allah Wamphanvu zonse (Mulungu) yekha.

***

Muhammad ndi ndani ﷺ?

Mtumiki Muhammad ﷺ anali munthu wolemekezeka. Iye anali chitsanzo cha makhalidwe abwino kwambiri. Allah ﷻ, Wamphanvu zonse, anamutamanda ponena kuti:

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٦٨﴾

Ndipo (E inu okonedwa), makhalidwe anu ndithu (abwino) kwambiri, . [Qalam 68:4]

Ngakhale adani ake ankachitira umboni za khalidwe lake labwino kwambiri. Abū Jahl, yemwe anali m'modzi mwa adani ankhanza

kwa asilamu, anati: “E iwe Muhammad! sindikunena kuti ndiwe wabodza! Koma ine ndikukana zimene wabweretsa ndi zimene ukuwayitanira anthu.

Ena mwa maswahaaba ake analongosola zamakhalidwe ake, anati:

“Iye (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) sanali wovuta. Samakweza mawu pagulu kapena kutukwana. Akachitiridwa choyipa samabwezera ndi choyipa; m’ malo mwake, amakhululuka. Samakweza dzanja lake kuti amenye wa ntchito kapena mkazi. Samakwiya ngati walakwiridwa, kapena kubwezera. Amakwiya pamene anthu apyola malire a Allah عَزَّوَجَلَّ; pamenepo amachitapo kanthu. Mtumiki صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ sanapatsidwe kusankha pakati pa zinthu ziwiri, kupatula kuti amasankha chopepuka mwaziwirizo, bola ngati sichinali cha tchimo. Ngati mchitidwewo ukanakhala wauchimo, iye akanakhala wotalikirapo kuchita zimenezo. Pamene akalowa m’nyumba mwake amakhala munthu wamba, anali kuchapa zovala zake, kukama mbuzi zake, ndi kudzitumikira yekha.”

Kuyambira ali wamng’ono, anthu ankamuona kuti ndimunthu woganizira ena. Anthu aku Arabia anamupatsa dzina lakuti ‘Al-Ameen,’ Wokhulupirika/Wodalirika. Munthu wowona ndi wokhulupirika; zowona pa zimene amachita, zimene amayankhula ndi kuganiza. Iwo ankawona kuti nthawi zonse ankatanthauza chinachake. Munthu amene amakhala chete pamene palibe chonedwa; koma woyenera, wanzeru, wowona mtima, pamene akulankhula; nthawi zonse amakhala akuwunikira nkhani inayake. Uwu ndi mtundu wokha wa malankhulidwe oyenera kuyankhula! Kupyolera mu moyo

timamupeza iye akuwoneka ngati munthu wolimba mtima, waubale, weniweni. Munthu wowona mtima koma waubwenzi, wosangalatsa, womasuka, wokhala ndi kumwetulira kowoneka bwino pankhope yake yonyezimira:

Wokondedwa Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anali wokongola kwambiri mwa anthu monga momwe maswahaaba ake odala anamuonera رَجَى اللهُ عَنْهُ. Wokondedwa ndi Wodalitsika Mneneri Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anali wotalika pang'ono. Chodabwitsa, pamsonkhano, amawonekera wantali kuposa omwe anali atali kuposa iye - mpaka anthu atabalalika. Khungu lake, iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anali woyera mukuwara kwa Duwa koma osati kuyera mopambanitsa. Tsitsi lake linali lakuda komanso lowongoka, ndipo linali pakati pa makutu ndi m'mapewa mwake. Nthawi zina صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ amagawa tsitsi lake pakati. Wokondedwa Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anali ndi thupi la munthu Wamphanvu. Iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anali ndi mapewa otambalala pamwamba ndi mapewa okhazikika, pakati pake panali Chidindo cha Uneneri. Iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anali ndi nthiti za minyewa zazitali zolimbitsa thupi, majoyinti akulu komanso chiwuno chotambasuka. Mimba yake yaying'ono siyinatulukire mbali ya pachifuwa chake. Nkhope yake inali kuwala, “Monga m'mene dzuwa likudutsa m'njira yake, likunyezimira pankhope pake,”; iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anali wapakatikati osati wantali kapena wamfupi. iye صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anali wowoneka bwino ndi molemekezeka; anthu anadzazidwa ndi mantha pamene anamuwona kwa nthawi yoyamba, ndipo anamudziwa kuti nkhope yake iye siwabodza.

***

MAFUNSO NDI MAYANKHO

Zokhuzana ndi Chipembedzo cha Chisilamu

1. Kodi Allah ndi ndani? ‘Kodi Asilamu amapembedza Mulungu wina?’

Anthu ena amakhulupirira kuti Asilamu amalambira Mulungu wosiyana ndi amene Akhiristu ndi Ayuda amapembedza. Izi zikhoza kukhala chifukwa chakuti Asilamu nthawi zambiri amatchula Mulungu kuti 'Allah'. Lingaliro limeneli labodza, poti kuti 'Allah' ndi liwu lachiarabu longotanthauza kuti 'Wamphanvu zonse, Yekha Woyenera Kumupembedza,' Amene analenga chilengedwe chonse ndi anthu onse. Pasakhale chikayiko – Asilamu amapembedza Mulungu wa Noah, Abraham, Muzesi, David komanso Yesu عليه السلام. Komabe, nzowonadi kuti Ayuda, Akhiristu ndi Asilamu onse ali ndi malingaliro osiyana a Mulungu Wamphanvu zonse. Mwachitsanzo, Asilamu - mofanana ndi Ayuda - amakana chikhulupiriro chachikhrisitu cha Utatu ndi Kubadwa Kwa mulungu. Izi, komabe, sizikutanthauza kuti chilichonse mwa zipembedzo zitatuzi zimapembedza Mulungu wosiyana - chifukwa, monga tanenera kale, pali Mulungu mmodzi yekha wowona. Chiyuda,

Chikhirisitu ndi Chisilamu zonse zimati ndi ‘Zikhulupiriro za Abrahamu.’ Komabe, Chisilamu chimaphunzitsa kuti zipembedzo zina, mwanjira ina, zapotoza ndi kuchotseratu chikhulupiriro choyera ndi choyenera cha Mulungu Wamphanvu zonse mwa kunyalanyaza ziphunzitso Zake zowona ndi kuzisakaniza ndi maganizo a anthu.

Anthu olankhula Chiarabu a m’zipembedzo zonse amatchula Mulungu kuti ‘Allah.’ Mwachitsanzo, ngati mukatenga Baibulo la chikhirisitu lomasuliridwa m’chiarabu mudzawona mawu akuti ‘Allah’ pamene ‘God’ agwiritsidwa ntchito m’Chingelezi. Choncho ‘Allah’ si Mulungu wa Asilamu okha, koma ndi Mulungu yemweyo amene amapembedzedwa ndi zipembedzo zonse. Lingaliro lakuti ‘Allah’ ndi wosiyana ndi ‘Mulungu’ n’lopanda nzeru chifukwa chimodzimodzi ndi kunena kuti Afalansa amalambira ‘Mulungu’ wosiyana chifukwa amagwiritsira ntchito liwu lakuti ‘Dieu,’ ndi kuti anthu a ku Spain amalambira ‘Mulungu’ wosiyana chifukwa iwo amamutcha dzina loti iye ‘Dios’, ndi kuti Ahebri amalambira ‘Mulungu’ wina chifukwa amamutcha ‘Yahweh.

Komabe, liwu lakuti “Allah” ndiro dzina loyenerera kwambiri kwa Wamphanvu zonse, chifukwa lilibe mawonekedwe ochuluka ndiponso lilibe jenda, pamene liwu lakuti Mulungu lili ndi zambiri ndi jenda mwachitsanzo milungu ndi mulungu wamkazi.

Quran yolemekezeka, yomwe ndi malembo aumulungu a Asilamu, inavumbulutsidwa m’chilankhulo cha Chiarabu, choncho Asilamu amagwiritsa ntchito mawu oti ‘Allah’ kutanthauza ‘Mulungu,’ ngakhale akulankhula zinenero zina.

Mafunso ndi Mayankho

Kutembenuzidwa liwu la ‘Allah’ m’Chingelezi kungakhale ‘Mulungu mmodzi yekha’ kapena ‘Mulungu wowona mmodzi.

2. Quran imagwiritsa ntchito mawu oti "Ife" pomutchula Allah Wamphanvu zonse. Kodi zimenezi zikutanthauza kuti Asilamu amakhulupirira Mulungu woposa mmodzi?

Chisilamu chimatsatira kusagonja komanso kukhazikika kwa Mulungu mmodzi. Limaphunzitsa kuti Mulungu ndi mmodzi ndipo ndi wosagawanika. M’quran yolemekezeka, Allah عَزَّوَجَلَّ nthawi zambiri amadzitchula Iye yekha kuti “Ife”. Koma sizikutanthauza kuti pali Mulungu woposa mmodzi. Kutchulidwa kwa Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse kwa Iye mwini kuti "Ife" m'mavesi ambiri a Quran kumamveka bwino mu chilankhulo cha Chiarabu kutanthauza mphanvu ndi ukulu.

M’zinenero zina muli mitundu iwiri ya mawu ochulukitsa. Chimodzi chimakhudzana ndi kuchuluka ndipo chimagwiritsidwa ntchito kutanthauza anthu awiri kapena kuposera apo, malo kapena zinthu. Mtundu wina wa kuchuluka ndi umodzi wa ukulu, mphanvu komanso kusiyana. Mwachitsanzo, mu Chingerezi choyenera, Mfumukazi ya ku England imadzitcha "ife". Izi zimatchedwa 'kuchuluka kwa ufumu kapena kukula kwa kulemekezeka.'

Umodzi wa Allah عَزَّوَجَلَّ ukutsindikizidwa mu Quran yopatulika. Chitsanzo chomveka bwino chili m’ndeme yaifupiyi:

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝
لَمْ يَلِدْ ۝ وَلَمْ يُولَدْ ۝ ۝ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝

Nena (E iwe okonedwa), (1) Iye ndi Allah Iye ndi Mmodzi (2)'Allah ndiwoziyimira payekha.'(3) *Iye alibe mwana, ndipo sanabadwe mwa wina aliyense.'* (4) *Ndipo palibe wofanana ndi Iye.*

[Ikhlās 112:1-4]

3. Quran ikunena kuti Allah Wamphanvu zonse ndi Wachisoni ndipo amapereka chilango cha ukali. Ndiye Ngokhululuka kapena Ngobwezera?

Quran yolemekezeka imatchula nthawi zambiri kuti Allah عَزَّوَجَلَّ ndiye Wachisoni. Kunena zowona, machaputala onse kupatula chimodzi mwa machaputa 114 amu Quran yolemekezeka ayamba ndi “بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ”, kutanthauza kuti,

Allah عَزَّوَجَلَّ kuyambira ndi dzina la - Wachifundo Chambiri, Wachisoni.

Wachifundo Chambiri, Wachisoni; mulimonse mu chiyakhulo cha Chiarabu, mayina onsewa ali ndi mpangidwe wozama wa liwu loti ‘wachifundo’. Raḥmaan amatanthauza chifundo kwa zolengedwa zonse, ndipo Chilungamo chili mbali ya chifundo chimenechi. Raheem amatanthawuza chisoni makamaka kwa okhulupirira ndipo chikhululuko chili mbali ya chifundo

Mafunso ndi Mayankho

chimenechi. Tanthawuzo labwino komanso lomveka bwino limapangidwa pogwiritsa ntchito onse awiri pamodzi.

Kuonjezera apo, Allah عَزَّوَجَلَّ akunena za chikhululuko Chake mu Quran yolemekezeka kuti. Kunena zowona, chifundo ndi chikhululuko cha Allah zatchulidwira limodzi koposa ka 70 mu Quran yopatulika. Allah عَزَّوَجَلَّ, Wamphanvu zonse, amatikumbutsa mobwereza bwereza kunena kuti:

[al-Baqarah 2:218]

وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

Ndipo Mulungu Ngokhululuka kwambiri, Ngwachisoni

Koma Iye عَزَّوَجَلَّ amawapatsanso chilango chaukali amene akuyenera kuchilandira. Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse anawuza mtumiki wake Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ:

نَبِيِّ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۝ وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ۝

Adziwitse akapolo Anga kuti, Ndithu, Ine ndine ndekha Wokhululuka, Wachisoni. Ndipo chilango Changa ndi chilango chowawa. [Hijr 15:49-50]

Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse ndiwa chilungamo, ndipo chilungamo Chake chimafunikira kuti alipire amene amamumvera ndi kumutumikira ndi kulanga amene samumvera ndi kumupandukira.

Ngati Allah عَزَّوَجَلَّ, Wa chilungamo, atalanga munthu wochita zoyipa, uku kuyenera kuonedwa ngati chilungamo Chake ndipo akakhululukidwa wolakwa, ndiye kuti ndi chifundo Chake, madalitso ndi chikhululuko Chake.

Allah عَزَّوَجَلَّ, Wachifundo Chambiri, amakhululukira amene alapa ndi kudzikonza pa nthawi iliyonse ya moyo wawo, ndipo waitana anthu onse ku chikhululuko Chake chochuluka ndi chifundo Chake.

قُلْ يٰۤعِبَادِىَ الَّذِيْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰۤى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ ۗ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ
 الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا ۗ اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ﴿٤٣﴾ وَاٰتِيْبُوْا اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْلِمُوْا لَهٗ مِنْ
 قَبْلِ اَنْ يَّاتِيَكُمْ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُوْنَ ﴿٤٤﴾ وَاَتَّبِعُوْا اَحْسَنَ مَا اُنزِلَ اِلَيْكُمْ
 مِنْ رَّبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّاتِيَكُمْ الْعَذَابُ بُعْتَةً وَّاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُوْنَ ﴿٤٥﴾

Nena (E inu okonedwa), "E inu akapolo Anga amene adzipsinja pa miyoyo yawo (pochita zoipa), Musataye chiyembekezo pa Chifundo cha Mulungu. Ndithudi, Mulungu amakhululukira machimo onse (amene asiya ukafiri ndi kulapa pambuyo pake); Ndithu, lye Yekha Ngokhululuka kwabasi, Wachisoni. Ndipo tembenukirani kwa Mbuye wanu, ndipo gonjerani Pamaso pake polemekezeka, izi zisanachitike ; kuti chilango chisakufikeni, choncho musadzathandizidwe. Ndipo tsatirani zimene (Quran); zabwino koposa zonse zomwe Zatsitsidwa kwa inu kuchokera kwa Mbuye wanu, Chisadakugwereni Chilango chodzidzimutsa pomwe inu Simukudziwa.' [Zumar 39: 53-55]

4. Ena amakhulupirira kuti Asilamu amapembedza Muhammad ﷺ. Kodi izi ndi zowona?

Asilamu sapembedza Mtumiki Muhammad ﷺ munjira ina iliyonse. Timakhulupirira kuti iye anali Mtumiki womaliza, Mtsogoleri wa Aneneri onse, yemwe anatumidwa ndi Allah ﷻ Wamphanvu zonse ngati Aneneri ndi Atumiki ake ena onse عَلَيْهِمُ السَّلَامُ. Komabe, anthu ena amaganiza molakwika kuti Asilamu amapembedza Mtumiki Muhammad ﷺ.

Mtumiki Muhammad ﷺ, ali ngati Yesu عَلَيْهِ السَّلَامُ, sananenepo kuti iye ndi Mulungu. Amaitanira anthu kuti apembedze Allah ﷻ Wamphanvu zonse yekha. Mtumiki Muhammad ﷺ nthawi zonse ankadzitchula kuti "kapolo komanso ndi Mtumiki wa Allah".

Mtumiki Muhammad ﷺ anasankhidwa kukhala Mtumiki womaliza wa Allah ﷻ kuti afikitse uthenga Wake kwa ife, komanso kutilumikizitsa ndi mawu omveka, osati ndi mawu okha ayi komanso ndi makhalidwe abwino. Asilamu amamukonda ndi kumulemekeza chifukwa cha makhalidwe ake abwino ndi owongoka komanso chifukwa chakuti anapereka chowonadi mwangwiro chochokera kwa Allah ﷻ Wamphanvu zonse komanso chifukwa chakuti iye ndi wokonedwa, wosankhidwa ndi Allah ﷻ, Wanzeru zakuya - zomwe ndithudi ndi chipembedzo choyera cha Chisilamu.

Asilamu amayesetsa kutsata chitsanzo chabwino komanso chachikulu cha Mtumiki Muhammad ﷺ, koma mosampembedze m'njira ina iliyonse. Chisilamu chimaphunzitsa

Asilamu kukonda ndi kulemekeza Aneneri ndi Atumiki onse a Allah Wamphanvu zonse عَلَيْهِ السَّلَام. Komabe, kuwalemekeza ndi kuwakonda sikutanthawuza kuwapembedza. Pali kusiyana kwakukulu pakati pa ulemu ndi kupembedza. Asilamu akudziwa kuti kupembedza konse kuyenera kupita kwa Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse yekha.

Zowona zake ndizoti, kupembedzedwa kwa Mtumiki صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ kapena wina aliyense pamodzi, kapena m'malo mwa Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse zimatengedwa kuti nditchimo losakhululukidwa Muchisilamu. Ngakhale munthu atadzinena kuti ndi Msilamu koma nkumapembedza china chosakhala Allah عَزَّوَجَلَّ, zimulempheresa iye kuzinena kuti ndi msilamu. Kulengeza kwachikhulupiriro kumapangisa kuziwiratu kuti Asilamu ayenera kupembedza Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse yekha.

5. Kodi Chisilamu ndi chipembedzo chokhazikika?

Asilamu ambiri amawona kuti n'zotsadabwitsa kuti chipembedzo chawo, chomwe chimakhazikika pakati pa chikhulupiriro komanso zintchito, nthawi zina amaganiziridwa kuti ndi obwerera m'mbuyo mwina mwake kusamvesa uku kumabwera chifukwa choti. Asilamu amadziwika kuti amati 'mayamiko onse ndi a Allah عَزَّوَجَلَّ' nthawi ina iliyonse chabwino kapena choyipa chikachitika. Izi zili choncho chifukwa Asilamu amadziwa kuti chilichonse chimachokera kwa Allah عَزَّوَجَلَّ, Mlengi wa zolengedwa zonse, ndipo chimachitika mwachifuniro Chake. Choncho, Msilamu sadera nkhwana kwambiri zinthu zakuthupi ndipo amawona moyo wapadziko lapansi moyenera. Msilamu weniweni

Mafunso ndi Mayankho

amadallira Allah ﷻ Wamphanvu zonse ndipo amadziwa kuti chilichonse chomwe chimachitika nthawi zonse chimakhala chabwino, kaya munthu akudziwa kapena ayi, ndiye kuti amavomereza mwachifundo chilichonse chomwe sichingasinthidwe.

Izi sizikutanthauza kuti Asilamu azingodikirira tsogolo osachitapo kanthu m'moyo. M'malo mwake, Chisilamu chimafuna kuchitapo kanthu ndi molimbika kuti asinthe zinthu zilizonse munthawi yofunikira. Kunena zowona, kuchitapo kanthu ndi mbali yofunikira ya chikhulupiriro cha munthu. Ngati anthu alibe kuthekera kochita zinthu, kudzakhala kupanda Chilungamo kuyembekezera kuchita komanso kupewa zinthu zina zake. Kutali kwambiri pokhala 'obwerera m'mbuyo', Chisilamu chimaphunzitsa kuti chikakamizo chachikulu cha Munthu m'moyo ndi kuchita ntchito komanso mkulimbikira pomvera Allah ﷻ, Wamphanvu zonse.

Chisilamu chimaphunzitsa kuti anthu ayenera kuchitapo kanthu pa moyo uno ndikuwonjezera ndi pemphero. Anthu ena ndi awulesi ndi osasamala ndiyeno amadandaula zotsatira zamtsogolo kapena chikonzero. Ena amanenanso kuti Allah ﷻ akanafuna, sakanakhala ochimwa kapena olakwa. Mfundo zonsezi nzolakwika ndithu, chifukwa Allah ﷻ Wanzeru zakuya amachita zabwino nthawi zonse. Allah ﷻ Wamphanvu zonse sanatilamule kuchita chilichonse chomwe sitingathe, chifukwa Chilungamo Chake ndi chokwanira komanso changwiwo.

6. Kodi mumakhulupirira za moyo pambuyo pa imfa ndipo mungatsimikizire bwanji kukhalapo kwa moyo pambuyo pa imfa?

Chisilamu chimaphunzitsa kuti moyo uno ndi mayesero pokonzekera kwa kupedzeka kweni kweni kwa ife pambuyo pa moyo uno. Tsiku lidzafika pamene chilengedwe chonse chidzaononedwa ndi kulengedwanso, ndipo akufa adzaukitsidwa kuti akaima pachiweruzo pamaso pa Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse.

Tsiku la ku uka kwa akufa lidzakhala chiyambi cha moyo wina, womwe udzakhala wamuyaya. Apa ndiye kuti munthu aliyense adzalipidwa mokwanira ndi Allah عَزَّوَجَلَّ, Wa chilungamo, pa zabwino ndi zoyipa za wammuna kapena wamkazi.

Kulongosola kwa Quran yolemekezeka ikupereka zokhuza kufunikira kwa moyo pambuyo pa imfa ndi zomwe chikhalidwe cha munthu chimafuna. Kukanakhala kuti kulibe moyo pambuyo pa imfa, chikhulupiriro chenicheni mwa Allah عَزَّوَجَلَّ chikanakhala chopanda tanthauzo, kapena ngakhale munthu atamukhulupirira, kukanakhala kupanda chilungamo kwa mulungu ndi kusayanjanika, yemwe analenga munthu kenako osakhudzidwanso ndi tsogolo lake. Ndithu, Allah عَزَّوَجَلَّ wa Chilungamo. Adzalanga ochita zamachimo, omwe zochimwa zawo nzosawerengeka – kumachita kuti apha mazana a anthu osalakwa, amayambitsa ziphuphu zazikulu m'gulu la anthu, kuwapanga ukapolo anthu ambiri kuti azitumikira zofuna zawo, ndi zina zotero. Chifukwa chakuti munthu ali ndi moyo wa ufupi

Mafunso ndi Mayankho

m'dziko ndiponso popeza kuti anthu ambiri amakhudzidwa ndi zochita zamunthu mmodzi, zilango zokwanira ndi mphotho n'zosatheka kuperekedwa m'moyo uno. Qur'an yolemekezeka ikunena mosapita m'mbali kuti tsiku lachiweruzo lidzafika ndipo Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse adzasankha chikonzero cha munthu aliyense.

Munthu aliyense amafuna Chilungamo. Ngakhale wina atapanda kuchitira ena amafuna Chilungamo pawokha. Mwachitsanzo, ankhanza komanso opondereza oledzela amene analedzeretsedwa ndi mphanvu ndinso chizolowezi komanso kuvutitsa powabwezera ena mwamphanvu ngati chilungamo chili chonse sichinachitidwe kwa iwo.

Aliyense amene wakumana ndikuponderezedwa, mosatengera kuti ndiwachuma kapena chikhalidwe pafupifupi amafuna kuti wolakwayo alangidwe. Ngakhale kuti ophwanya malamulo ambiri amalangidwa. ambiri a iwo amathana nazo mosavuta kapena amamasulidwa. Iwo amapitirize kukhala moyo wosangalala, ngakhale wotukuka ndi kusangalala ndi moyo wamtendere. Allah عَزَّوَجَلَّ sangamulange munthu wolakwa pa dziko lapansi koma ndithu adzamuwerengera zintchito pa tsiku lachiweruzo ndi kumulanga.

Ndi zowona kuti wochita zoipa adzalandira gawo la chilungamo chake padziko lapansi, koma chidzakhala chifukwa cha iye koma sichidzakhala chokwanira. Chimodzimodzinso ndimunthu amene akuyenera malipiro aakulu ndi kubwezedwa amene anachita zabwino zambiri, anathandiza kapena kuphunzitsa

anthu ambiri, anapulumutsa miyoyo, anavutika kuti apeze chowonadi kapena anapirira moleza mtima mavuto ambiri kapena kupanda Chilungamo. Palibe chipukuta misozi chapadziko lapansi chomwe chiri choyenera kulimba mtima ndi kuyesetsa kosalekeza kotereku. Zintchito za mtundu uwu zidzalipidwa mokwanira m'moyo wamuyaya pomwe aliyense wokhudzidwa ndi zomwe anachita zidzamuchitira umboni kapena motsutsana ndi munthuyo, ndipo malingaliro amunthu ndi zolinga zamkati mwake, zodziwika kwa Allah عَزَّوَجَلَّ Wodziwa zonse zidzawululidwa. ndi kuweruzidwa ndendende komanso za chilungamo.

kukhulupirira za umoyo ulikudza ndithu ndizongoganiza. Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse Wazipanga zinthu zina kukhala zokondweretsa ndi zokondedwa kwa ife pa moyo wapadziko lapansi monga Chilungamo, ngakhale kuti nthawi zambiri sichitheka. Ngakhale kuti munthu angapeze gawo lalikulu la zosangalatsa za padziko lapansi ndi zolinga zake zambiri, munthu amakhalabe wotsimikiza kuti dzikoli n'lopanda Chilungamo. Tsopano, kodi nchifukwa chani Mlengi sangazale mwa ife chikondi cha chinthu chimene ife sichidzatichitikira? Yankho ndi loti moyo uno ndi gawo limodzi lokha la kukhalapo kwathu ndipo moyo ulikudza ndiye ndimathero wofunikira amene adzalinganiza. Chilichonse chosowa pano chidzapezeka kumeneko; ndipo chimodzimodzi, chilichonse chopezedwa mwanjira yosaloredwa pano zotsatira zake osapatsidwa kumeneko. Chimenecho ndi Chilungamo Changwiwo ndi Choonadi chimene Allah عَزَّوَجَلَّ Walonjeza.

7. Kodi nzowona kuti Mtumiki Muhammad ﷺ analemba Quran kapena kutengera zimene zili m’Baibulo?

Potchula malingaliro olakwikawa, ndichochititsa chidwi kudziwa kuti palibe mabuku ena achipembedzo omwe amanena liwu la Allah ﷻ momveka bwino komanso pafupipafupi ngati Quran yolemekezeka. Allah ﷻ Wamphanvu zonse akuti:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ

عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾

Tsono kodi sakuiganizira Quran? Ndipo ikanakhala yochokera kwa wina aliyense kusiya Mulungu, ndithudi, akanapezamo kutsutsana kwakukulu. [Nisa 4:82]

Pamene Quran yolemekezeka inavumbulutsidwa, Ma arabu anazindikira kuti chilankhulo cha Quran yopatulika chinali chapadera komanso chosiyana kwambiri ndi chilankhulo chomwe amalankhula Mtumiki Muhammad ﷺ ndi anthu ake. Izi, ngakhale kuti ma arabu a nthawi imeneyo ankadziwika ndi luso lawo m’mandakatulo ndi luso la chiyankhulo cha Chiarabu.

Mowonjezera apo, Wokonedwa Mneneri Muhammad ﷺ ankadziwika kuti ndi munthu wosaphunzira (kutanthauza kuti sanaphunzitsidwe malinga ndi maphunziro odziwika omwe analipo ku Arabiya koma iye ﷺ anaphunzitsidwa ndi Allah ﷻ Wanzeru zakuya.” Quran yopatulika ikunena mu Surah

4, Vesi 113 kuti: “Ndipo Allah (عَزَّوَجَلَّ) wakuphunzitsani zomwe simudali kuzidziwa”.

Ngati akanapita kukaphunzira kwa wina aliyense, ndithudi anthu a m'nthaŵi yake akanatsutsa ndi kumuulula. Komabe, palibe kunenedwa kwa izi. Mosakayikira analipo anthu amene anatsutsa uthenga wa Mtumiki Muhammad, صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ monga momwe anakanira uthenga wa Aneneri ena, koma palibe amene anaukana pazifukwa zomwe zatchulidwa pamwambazi.

Ndizochititsa chidwinso podziwa kuti Quran yolemekezeka sindakatulo, pamene Quran yolemekezeka inavumbulutsidwa Ma arabu anali ndi chidwi chochepa ndi ndakatulo. Zingathe kunenedwa kuti Quran Yopambana kwa mabuku achiarabu ndi adani a Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ, anazindikira kuti momwe angayetsere sangaiPOSE kapena kuifananiza.

Akhirisitu ena onyoza Chisilamu amati Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ sanali mwini wake wolemba Quran yopatulika koma kuti anaphunzira ndikutengera kapena kusintha kuchokera m'mabuku a Chiyuda komanso achikhirisitu. Koma zoonza zake n'zakuti, kukumana kwa Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ndi akatswiri ophunzira a Chiyuda ndi a Chikhirisitu kunali kochepe kwambiri. Mbiri yakale yomwe ilipo ikuwonetsa kuti anayenda maulendo atatu okha kunja kwa Makka asanalengeze Uneneri wake: Ali wamng'ono wa zaka zisanu ndi zinayi anapita ndi mayi ake odalitsika, Mayi Aamina رَضِيَ اللهُ عَنْهَا ku Madīnah. Asanakwanitse zaka khumi ndi ziwiri, anapita ndi amalume ake Abu Talib pa ulendo wopita ku Syria. Ndipo asanakwatire, ali ndi zaka 25, anatsogolera

ulendo wa Mayi olemekezeka Bibi Khadijah رَضِيَ اللهُ عَنْهَا kupita ku Syria.

M'khrisitu wodziwika kwambiri yemwe amadziwika kwa iye anali munthu wakhungu wokalamba dzina lake Waraqah Bin Nawfal, yemwe anali wachibale wa mkazi wake wolemekezeka, Mayi Khadijah رَضِيَ اللهُ عَنْهَا. Anali wolowa Chikhrisitu komanso wodziwa bwino za uthenga wanyimbo. Wokonedwa Mneneri Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anakumana naye kawiri; nthawi yoyamba itatsala pang'ono kuti alandire Uneneri wake ndipo nthawi yachiwiri ndi pamene Wokonedwa Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anapita kukakumana ndi Waraqah pambuyo polandira chivumbulutso choyamba kuchokera kwa Allah Wamphanvu zonse. Waraqah رَضِيَ اللهُ عَنْهَا anavomereza Chisilamu ndipo anali M'khrisitu wophunzira woyamba kulowa M'chisilamu; anamwalira patatha zaka zitatu. Kuvumbulutsidwa kwa Quran yolemekezeka kunapitilira kwa zaka 23.

Okanira a Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ena omutsutsa anamunena kuti anaphunzira Qur'an yolemekezeka kuchokera kwa wosula zitsulo wachiroma yemwe anali nkhrisitu yemwe amakhala kunja kwa mzinda wa Makka. Kuvumbulutsidwa kwa Qur'an Yopatulika kunali kokwanira kutsutsa nkhani imeneyi. Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse anati:

وَلَقَدْ نَعَلْنَا أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَبِي وَ

هَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ ﴿١٠٣﴾

Ndipo ndithu, tikudziwa kuti akunena “Munthu wina akuphunzitsa zimenezi (Quran kwa Mneneri wokonedwa). Amene akumutchula amalankhula chilankhulo chosakhala cha Chiarabu, ndipo ichi ndi Chiarabu chomveka bwino. [Nahl 16:103]

Adani a Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anali kumuyang'anitsitsa, ndi chiyembekezo chovumbulutsa umboni wochepa wotsimikizira zomwe amanena kuti iye ndi wabodza. Koma sakanatha kuloza ngakhale kamodzi pamene Wokonedwa Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ amakhala ndi msonkhano wachinsinsi ndi Myuda wina aliyense kapena nkhirisitu.

Ndizoonadi kuti Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anali ndi zokambirana zachipembedzo ndi Ayuda komanso Akhirisitu, koma zinachitika pabwalo la ku Madinah, ndipo kuvumbulutsidwa kwa Quran kunali kukupitilira kwa zaka khumi ndi zitatu kukambilana kusanachitike. Zoganiza zoti Ayuda ndi Akhirisitu anali gwero la Quran zopanda umboni, mwapadera chiyambi ndichoti ntchito ya Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ inali ya umphunzisi; anawaitanira kuti alowe m'Chisilamu ndikuwalozera mmene anapatukira kwa Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse chiphunziso chowona chokhulupirira Mulungu mmodzi. Ayuda ambiri ndi Akhirisitu nawonso analowa Chisilamu atamva uthenga wa Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ .

Kuonjezera apo, zimadziwika kuti Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anali wosaphunzira (wosaphunzitsidwa m'dongosolo lililonse la dziko lapansi koma anaphunzitsidwa ndi Allah عَزَّوَجَلَّ Wopambana). Munzeru Zake Zaumulungu, Allah عَزَّوَجَلَّ Wanzeru zakuya,

Mafunso ndi Mayankho

anasankha Mtumiki Wake womaliza kukhala munthu wosaphunzira kotero kuti palibe amene angakhale ndi zifukwa zomveka zomukaikira kapena kumuganizira kuti analemba kapena kukopera Quran yopatulika. Komanso, panalibe Baibulo lachiarabu lomwe linalipo pa nthawi ya Mtumiki Wokonedwa Muhammad ﷺ.

Ndizowona kuti pakati pa Quran yolemekezeka ndi Baibulo pali kufanana kwina, koma izi sizifukwa zokwanira zomunenera Mtumiki Muhammad ﷺ kuti wasonkhanitsa kapena kukopera kuchokera m’Baibulo. Kufanana kwa awiriwo sikumasonyeza kuti Aneneri apambuyo pake anakopera kuchokera ku akale, koma amangosonyeza ku gwero limodzi, Mulungu mmodzi yekha wachoonadi ndindani, ndi kupitiriza kwa uthenga woyambirira wa Tawheed (kukhulupirira Mulungu mmodzi).

8. Kodi Quran ikusiyana bwanji ndi mabuku ena?

Ndi nkhani yachikhulupiriro kwa Msilamu aliyense kuti awakhulupirire Aneneri ndi Atumiki onse عَلَيْهِمُ السَّلَامُ a Allah ﷻ ndichivumbulutso chonse cha Mulungu. zina mwazi vumbulutsozi zikanalipobe mpaka pano koma osati mmene anazivumbulutsira sizili zoyera chifukwa cha kusintha kwa anthu. Quran yolemekezeka ndi buku lokhalo lopatulika lomwe lapambana mayeso chifukwa Allah ﷻ Wanzeru zakuya wadzitengera yekha udindo woisunga. Iye ﷻ, Wamphanvu zonse akunena:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾

*Ndithu, taivumbulutsa Quraniyi, ndipo ndithu, Ife ndife Atetezi Ake.
[Hijr 15:9]*

Mabuku ena omwe anavumbulutsidwa Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ asanabwere monga Chipangano Chakale komanso Chipangano Chatsopano (injil), analembedwa kalekale pambuyo pomwalira Aneneri omwe mabukuwa anavumbulutsidwa kwa iwo. Mosiyana ndi zimenezo, Quran yolemekezeka yonse inalembedwa m'mawonekedwe ake athunthu m'nthawi ya Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ pazidutsa za khungwa la kanjedza, zikopa ndi m'mafupa, ndipo zinayikidwa mundondomeko yokonzedwa ndi Maswahaba odalitsika a Mtumiki رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ amene anaisunga pamtima ndikuiwerenga m'malemba ake oyambirira a Chiarabu, ikupitirizabe kuphunzitsidwa ndi kuphunzira ndi mazana a anthu padziko lonse lapansi. Zowona zake, m'bado uliwonse wobwera wa Asilamu, chiwerengero cha omwe amasunga poloweza Quran yonse chikuwonjezereka modabwitsa. Palibe buku lina lililonse, lachipembedzo kapena mwinamwake, ndi buku liti limene lapatsidwa chisamaliro chosafananika chimenechi m'mbiri yamabuku.

Quran yolemekezeka anatchula Aneneri onse عَزَّوَجَلَّ a Allah عَلَيْهِمُ السَّلَام andi Wamphanvu zonse kuti ali ubale wa uchimwene; onse anali ndi ntchito yofanana ya Uneneri ndipo ankapereka uthenga wofanana, woitanira anthu ku kupembedza Allah عَزَّوَجَلَّ yekha.

Mafunso ndi Mayankho

Gwero la uthenga wawo linali limodzi: Allah ﷻ Mulungu Wamphanvu zonse. Ngakhale malembo ena akugwirizana ndi Quran yopatulika muzinthu zoyambirira za chipembedzo, amawatchula anthu ena apaderadera. Pachifukwa ichi, malamulo ake komanso zikakamizo zake ndi zokhudza iwo.

Komano m'mbali ina, Quran yoyera inavumbulutsidwa kwa anthu onse osati kwa mtundu wapaderadera ayi. Allah ﷻ Wamphanvu zonse akuti:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا

وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾

Ndipo, E inu okonedwa! Ife sitinangokutumiza kupatula kuti mukhale kwa anthu, owuza nkhani zabwino ndi ochenjeza, koma anthu ambiri sadziwa.¹ [Saba 34:28]

'Isa (Yesu) ﷺ Mtumiki wa Allah ﷻ

9. Kodi ndi zowona kuti Asilamu sakhulupirira Yesu kapena Aneneri ena?

Msilamu sangakhale Msilamu ngati sakhulupirira Yesu ﷺ. Asilamu amakhulupirira mwa Yesu ﷺ komanso Aneneri onse a Allah ﷻ. Ndi chinthu choyamba pa chikhulupiriro chawo

¹ Mtumiki Muhammad ﷺ ndi Mtumiki kwa anthu onse.

kukhulupirira mwa Aneneri ndi Atumiki Ake onse عَلَيْهِمُ السَّلَام. Asilamu amalemekeza Yesu عَلَيْهِ السَّلَام. ndipo akuyembekezera kudza kwake kwachiwiri. Malinga ndi Quran Yopambana, sanapachikidwe kapena kuphedwa koma anakwezedwa Kumwamba. Asilamu amamuona Yesu عَلَيْهِ السَّلَام kuti ndi mmodzi mwa Atumiki a Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse koma osati Mulungu kapena mwana wa Mulungu. Amayi olemekkezeka a Yesu, Mayi Maria رَضِيَ اللهُ عَنْهَا akutengedwa kukhala mkazi wabwino ndi wolemekezeka, ndipo Qur'an yopatulika ikutiuya kuti Yesu عَلَيْهِ السَّلَام anabadwa mozizwitsa popanda tate aliyense:

إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ ط

خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٥٩﴾

Chitsanzo cha 'Eisa pamaso pa Allah chili ngati cha Adam; Anamulenga (Adam) kuchokera kudongo, nati: "Khala; nthawi yomweyo anakhala. [Aal-e-Imran 3:59]

Anthu ambiri omwe sali Asilamu amadabwa akapeza kuti Chisilamu chimamutenga Yesu mwana wa Mariam kukhala mmodzi mwa atumiki akuluakulu a Allah عَزَّوَجَلَّ. Asilamu amaphunzitsidwa kukonda Yesu عَلَيْهِ السَّلَام, ndipo munthu sangakhale Msilamu popanda kukhulupirira kubadwa mwa mnamwali komanso zozizwitsa za Yesu Khirisitu عَلَيْهِ السَّلَام. Asilamu amakhulupirira zinthu izi mwa Yesu عَلَيْهِ السَّلَام osati chifukwa cha Baibulo, koma chifukwa Quran yolemekezeka ikunena izi za iye. Komabe, Asilamu nthawi zonse amatsindika kuti zozizwitsa za

Mafunso ndi Mayankho

khirisitu, ndi za Aneneri onse عَلَيْهِ السَّلَام, zinali zotheka kokha mwachilolezo cha Allah ndi chifuniro Chake.

Asilamu akutsutsa mfundo yakuti Allah عَزَّوَجَلَّ, Woyeretsedwa kwambiri, ali ndi mwana. Quran yolemekezeka ikutsindika motsimikidza kuti Allah عَزَّوَجَلَّ ‘alibe mwana’.

Zikuyenera zidziwikiretu kuti Asilamu akamanyoza zina mwa ziphunzitso za Chikhrisitu, samuukira Yesu عَلَيْهِ السَّلَام. Ziphunzitso za akhrisitu monga Utatu ndi ‘anafa chifukwa chamachimo athu’ zimanyozedwa ndi Asilamu chifukwa chakuti sizinachokere kwa Yesu عَلَيْهِ السَّلَام. Ndipo pamene akutchula Baibulo sakunena za ‘mawu a Mulungu’ koma zolembodwa zimene zimanenedwa kukhala mawu a Mulungu.

Asilamu amakhulupirira kuti bukhu limene masiku ano limadziwika kuti Baibulo ndi tizidutswa ting’onoting’ono ta uthenga oyambirira wa Mulungu, ndiponso kuti laipitsidwa ndi maganizo a anthu ndi kumasulira kwake ndikubwerezedwa kwambiri, Asilamu amakhulupirira kuti uthenga wabwino woyambirira unali mawu ndi ziphunzitso za Yesu عَلَيْهِ السَّلَام, osati za ophunzira ngati Paulo kapena akuluakulu ena a Tchalitchi omwe anakhudza kwambiri Chikhrisitu m'mbiri yonse. Ndithudi, Chisilamu chikuvomereza Yesu عَلَيْهِ السَّلَام pamene chikuwumirira pa chiphunzitso chowona cha Mulungu mmodzi chimene Yesu عَلَيْهِ السَّلَام mwini analalikira ndikuchitsatira.

10. Kodi Quran ikuti chani za Yesu?

Yesu عَلَيْهِ السَّلَام ali m'gulu la Atumiki odziwika omwe anatchulidwa

mwatsatanetsatane m'Quran yopatulika. Ndithu, m'Quran muli sura ina yomwe ikunena za mayi Mariam (Mariya) رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهَا wolemekezeka Yesu عَلَيْهِ السَّلَامُ akutchulidwanso m'malo ena osiyanasiyana mu Quran yolemekezekayi. Nawa mawu ena a Quran onena za Olemekezeka Mariya رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهَا ndi Yesu عَلَيْهِ السَّلَامُ:

وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ انْتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا ﴿١٦﴾ فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ﴿١٧﴾ قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا ﴿١٨﴾ قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا ﴿١٩﴾ قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا ﴿٢٠﴾ قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلِيمٌ هَدِيدٌ ﴿٢١﴾ وَلَنَجْعَلَنَّ آيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَقْضِيًّا ﴿٢٢﴾ فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَذَتْ بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا ﴿٢٣﴾ فَأَجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَى جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَلَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًّا مَنْسِيًّا ﴿٢٤﴾ فَوَادَعَهَا مِنْ تَحْتِهَا آلا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ﴿٢٥﴾ وَهُزِّي إِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسْقِطُ عَلَيْكَ رَطْبًا جَنِيًّا ﴿٢٦﴾ فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَإِمَّا تَرِينِ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا ﴿٢٧﴾ فَأَتَتْ بِهِ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُ قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْعًا فَرِيًّا ﴿٢٨﴾ يَا خَتَّابَةَ أُمَمَةٍ قَوْمًا نَجَسٌ قَوْلُهَا رَبِّ مَا كَانَ أَبُوكِ أَمْرًا سَوْءًا وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ بَغِيًّا ﴿٢٩﴾ فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ

مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا ﴿١٦﴾ قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ طُتُّ أُنْتَبِئُ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا
﴿١٧﴾ وَجَعَلَنِي مُبْرَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا
﴿١٨﴾ وَبَرًّا بِوَالِدَاتِي ۖ وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿١٩﴾ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَ
يَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٢٠﴾ ذَلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ
يَسْتَدْرُونَ ﴿٢١﴾ مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحٰنَهُ ۚ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ
كُنْ فَيَكُونُ ﴿٢٢﴾ وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ۗ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٢٣﴾

Ndipo kumbukirani Maria m'Buku (Quran); pamene anazipatula kuchokera kubanja lake kupita kudera lakum'mawa. Choncho, kumeneko anazitchinga kuchokera kwa iwo, Ndipo tinatumiza kwa iye wauzimu (Jibril). anaonekera pamaso pake ngati munthu wathanzi. (Iye) anati: "Ndikudzitchinjiriza kwa Wachifundo Chambiri kwa inu; ngati Muopa Mulungu. Anati: "Ine ndatumidwa ndi Mbuye wako kuti ndikupatse mwana Waungwiro." Iye anati, 'Ndingabereke bwanji mwana? Palibe munthu wandikhudza ine, kapena ine wachiwerewere.' (Mulungu) anati: "Ndichomwecho." Mbuye wako wanena kuti "izi nzofewa Kwa Ine." Ndipo kuti timuchite kukhala chozizwitsa Kwa anthu, ndi kumchitira chifundo chochokera Kwa Ife; Ndipo nkhani iyi inalamulidwa (Ndi Mulungu). Tsopano Maria anatenga pakati, ndipo anapita naye kumalo akutali. Ululu wa kubala ndiye unamfikitsa pa tsinde la mtengowo. Anati: "Ha! Ndikadafa kale izi zisanachitike, ndipo

ndikanaiwalika." (Mngelo) anamuitana kuchokera Kungsi (kwa mtengo wa kanjedza); kuti 'Musalire; Ndithu, Mbuye wako wafikitsa mtsinje pansu pako. Ndipo gwira thunthu la mtengowo, ndi kuligwedezera kwa iwe; zipatso zakupsa zidzagwera pa inu. Choncho, idya ndi kumwa, ndi kusangalasa maso ako (chifukwa cha mwana wako); Ngati muona munthu, nena (ndi zisonyezo): "Ndamlonjeza (kusala kokhala chete) Wachifundo Chambiri, lero sindilankhula ndi munthu aliyense." Choncho atamunyamula m'manja mwake. anadza naye kwa anthu a mtundu wache; Anati: "E iwe Mariam! Ndithu, wachita chinthu chododometsa." E iwe mlongo wake wa Haarun! atate wako sanali munthu woipa, ngakhalenso mai wako sanali wachiwerewere. Pamenepo analoza kwa mwanayo; Anati: "Kodi tingalankhule bwanji ndi mwana wakhandu yemwe ali m'chikuta?" Mwana ('Isa) anati: "Ndine kapolo wa Allah, wandipatsa Buku ndi kundipanga kukhala wofalitsa nkhanu zobisika (Mneneri). Ndipo wandidalitsa ine; kulikonse kumene ndingakhale, ndipo wandikhazikitsira Swala ndi Zakah kwa nthawi yonse yamoyo wanga. Ndipo (Wandichita ine) kukhala wolemekeza mayi anga, ndipo sanandichite ine waudani, ndi watsoka. 'Ndipo mtendere umenewo (womwe udali pa Yahya) ukhale pa ine pa tsiku limene ndinabadwa, ndi tsiku limene ndidzamwalire, ndi tsiku limene ndidzaukitsidwa. Uyu ndi Isa; mwana wa Maria; Ndiumboni wachowonadi, kwa (Akhirisitu) amene akukaikira. Nkosayenera kwa Mulungu kutenga munthu kukhala mwana Wake; Kuyeretsewa kukhale kwa Iye! Akafuna chilichonse amangochilamula kuti: "Khala," ndipo chimakhala; nthawi yomweyo. Ndipo anati: 'Isa: "Ndithu, Mulungu ndi

Mafunso ndi Mayankho

Mbuye wanga ndi Mbuye wanu; Choncho mpembedzeni; njira iyi ndi yowongoka.'

[Maria 19:16-36]

Chisilamu, sayansi ndi Nkhani zaumoyo

11. Kodi Chisilamu chimatsutsana ndi chidziwitso komanso sayansi?

Chisilamu sichitsutsana ndi chidziwitso komanso sayansi. Chidziwitso chili m'mitundu iwiri: cha chipembedzo, chokhudzana ndi kumvetsetsa ntchito zachipembedzo zimene munthu amafunikira kuchita, ndi chadziko, chimene chimagwirizana ndi zonse zimene zikufunika kuti munthu adziwe ndi cholinga chokhala ndi moyo wabwino ndi wopindulitsa. Msilamu amafunikira kudziwa mitundu yonse iwiri. Kunena zowona, Chisilamu chinkalimbikitsa kupeza chidziwitso ndi maphunziro pa nthawi imene dziko lonse lapansi linali litazunguliridwa ndi mdima komanso lodzala ndi umbuli. Chivumbulutso choyamba chimene Mtumiki wolemekezeka wa Chisilamu (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) anachilandira chinali kuchokera kwa Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse:

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۝ اقْرَأْ وَرَبُّكَ
الْأَكْرَمُ ۝ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۝ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝

Werengani ndi dzina la Mbuye wako Yemwe analenga (chilichonse).

Analenga anthu kuchokera kumagazi. Werengani, ndipo Mbuye wanu Yekha ndi Wachifundo Chambiri. Yemwe anaphunzitsa kulemba ndi cholemba. Yemwe anaphunzitsa munthu zomwe sanali kuzidziwa. [A'laq 96:1-5]

Ndime izi zikuimira kuthwanima koyamba kochotsa mdima waumbuli ndi umphawi umene dziko linali lokhazikika m'menemo kwa nthawi yayitali. Ndipo Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse anawakumbutsa Asilamu za chisomo chake chachikulu pa anthu, anati:

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٢﴾

Iye ndi Yemwe watumiza kwa anthu osaphunzira Mtumiki (wamkulu) wochokera mwa iwo amene Akuwawerengera mavesi ake ndi kuwayeretsa, ndi kuwaphunzitsa za Buku ndi nzeru za kuya. Ndipo ndithu, izi zisanachitike, iwo anali Mkusokera koonekera. [Jumu'ah 62:2]

M'bado woyambirira wa Asilamu unabwera, m'zaka zingapo, mtundu wophunzira ndi woyengedwa pazachipembedzo komanso zadziko lapansi, utakhala mum'dima waumbuli kwa zaka mazana ambiri. Chisilamu chinadzutsa luntha mwa munthu ndikumulimbikitsa kuti azitumikira Allah عَزَّوَجَلَّ, Mulungu mmodzi yekha wona.

Mafunso ndi Mayankho

Maphunziro a chipembedzo ofunika, chifukwa, popanda maphunzirowa, munthu sangathe kuchita mapemphero okakamizidwa mu njira yolamulidwa. Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse anamulamula Wokonedwa Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ kuti apemphe kwa Iye kuti apedze chidziwitso chochuluka:

وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ﴿١١٤﴾

Ndipo nena (motere): "E, Mbuye wanga! Ndi wonjezereni nzeru." [Ta-Ha 20:114]

Mphindu lamaphunziro a padziko lapansi ndi lofunikira, ndipo Asilamu akulimbikitsidwa kupeza kuti apindule iwo eni ndi anzawo. Asilamu oyambirira atamvetsetsa mfundo imeneyi, anaposa mitundu ina pa chitukuko komanso maphindu ndipo ananyamula muni wamaphunziro kwa zaka mazana ambiri. Chisilamu chinapita patsogolo kwambiri pazamankhwala, masamu, fizikisi, za kuthambo, za joga lafe, za zomangamanga, za kalembedwe komanso mbiri, kungotchulapo zochepe chabe. Njira zambiri zatsopano monga kagwiritsidwe ntchito ka algebra, Arabic numerals, ndi lingaliro la ziro lomwe linali lofunika kwambiri kuti masamu apite patsogolo, ku medieval Europe kuchokera kumayiko achisilamu. Anali Asilamu omwe anapanga zida zamakono, kuphatikizapo astrolabe, quadrant ndi mapu abwino oyendetsa maulendo omwe amayenera kutheka maulendo a ku Ulaya opita ku Dziko Latsopano

Mu zamedicine , mathematics, za astronomy, chemistry ndi physics, kunali kupambana ndikupeza kwa Asilamu kwambiri.

Zipatala zokhala ndi zipangizo zaupangiri zokwanira, zomwe kaŵirikaŵiri zimagwirizansidwa ndi masukulu azachipatala, zinali m'mizinda ikuluikulu. Panthawi ina makamaka m'nthawi ya 'zaka zamdima' za 'Nyengo Zapakati' yomwe zikhulupiriro zinkasokoneza ntchito zachipatala m'mayiko akumadzulo, madokotala achisilamu anali kufufuza matenda, kupereka mankhwala ndi kuchita opareshoni yapamwamba... mopanda chikaiko Namwino wamkulu kuposa Anamwino onse anali mu mazana 19 (centuries) 'Al-Raazi', wodziwika kumadzulo ndidzina loti 'Rhazes'. Iye anali mlembi wa mabuku ambiri a sayansi, kuphatikizapo mabuku ofotokoza zachipatala ndi bukhu la m'manja lotchedwa pioneering la nthomba ndi chikuku. Namwino wa mafizisyan wina wazaka za m'mazana 10, (centuries) Avicenna, (Ibn Sīnā) analemba buku lalikulu lotchedwa Cannon of medicine lomwe limadziwika kuti ndi la kalozera wazachipatala ku Europe mpaka kumapeto kwa zaka za mazana 17 .... Kupita patsogolo kofunika kunachitika mu algebra, analytical geometry ndi plane spherical trigonometry.

Quran yolemekezeka palokha ndi bukhu la chiongoko ndipo lili ndi mfundo zodabwitsa za sayansi. Nzodabwitsa chifukwa ngakhale kuti zinavumbulutsidwa kwa Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ zaka zoposa mazana 14 (centuries) zapitazo, sizinali zomveka kwa munthu kufikira pomwe asayansi anazitulukira posachedwapa. Ngakhale silinafunike kuti likhale bukhu la mfundo za sayansi monga choncho, Quran Yolemekezeka imatchula zinthu zina zomwe zidzazindikiridwe ndi kuyamikiridwa kupyolera mu kupita patsogolo kwa sayansi m'zaka zamtsogolo - umboni wosatsutsika ndi umboni wosonyeza

Mafunso ndi Mayankho

kuti sizinali ntchito za Mtumiki Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ kapena munthu aliyense, koma chivumbulutso cha Mulungu cha Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse.

12. Quran ikunena kuti Allah عَزَّوَجَلَّ ndi amene akudziwa zomwe zili m'mimba. Kodi zimenezi sizikutsutsana ndi sayansi ya zamankhwala?

Kuti tiyankhe funsoli tiyenera kuyang'ana mavesi okhudzana ndi nkhanayi. Allah Wamphanvu zonse عَزَّوَجَلَّ akuti:

إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ

عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣٣﴾

Ndithu, Mulungu Ngodziwa za tsiku Lomaliza, ndipo amagwetsa mvula, ndipo Amadziwa zonse zomwe zili m'mimba mwa mayi. Ndipo palibe mzimu umene ukudziwa zomwe Udzapeza mawa, ndipo palibe mzimu umene ukudziwa Pokafera. Ndithu, Mulungu Ngodziwa, ndi Odziwitsa (zachidziwitso chobisikachi kwa amene wamfunana mwa okonedwa Ake). (Luqman 31:34)

Ndipo Iye عَزَّوَجَلَّ akunena kuti:

اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَىٰ وَمَا تَغِيصُ
الْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ ﴿٤١﴾

Mulungu akudziwa zomwe zili m'mimba mwa mkazi aliyense, ndi chilichonse chimene Mimba imachepa ndi kuchuluka. Ndipo zinthu zonse zili ndi lye (Mulungu) M'mulingo wokhazikika.

[Raad 13:8]

Ngati munthu awerenga malemba achiarabu a ndimeyi, adzapeza kuti palibe liwu lachiarabu lofanana ndi liwu lachingerezi lakuti “sex” kapena “gender”. Quran yopatulika yangotchula chidziwitso chokha cha "zomwe zili m'chiberekero". Ambiri sanamvetsetse kuti izi zikutanthauza jenda la mwana m'chiberekero, zomwe n'zolakwika.

Masiku ano, sayansi yapita patsogolo, ndipo tikhoza kudziwa mosavuta jenda la mwana mchiberekero cha mayi woyembekezera pogwiritsa ntchito ultrasound.

Choncho, vesi yomwe ili pamwambayi imatchula mbali iliyonse ya moyo wa mwana wosabadwayo wapano ndi wamtso. Kodi chikhalidwe cha mwanayo chidzakhala chotani? Kodi mwanayo adzakhala dalitso kapena temberero kwa makolo? Nanga chidzachitike ndi chani pa moyo wake wonse? Kodi adzachita zabwino kapena zoipa? Kodi adzakhala ndi moyo nthawi yaitali bwanji? Kodi adzakhala m'Paradiso kapena ku Gahena? Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse Yekha akudziwa zonsezi.... palibe wasayansi padziko lapansi komanso mosatengera upangiri wasayansi ndi watsogolo bwanji, sadzakwanitsa kudziwa zinthu zimenezi ponena za mwana amene ali m'chiberekero mwa mayiyo.

Mafunso ndi Mayankho

13. Quran ikunena kuti anthu analengedwa kuchokera ku dothi ndipo yatchulanso kuti analengedwa kuchokera ku umuna. Kodi izi sizotsutsana?

Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse wanena kuti:

وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ط

ndipo tinachipanga chamoyo chilichonse ndi madzi. Tsono kodi sakukhulupirira? [Ambiya 21:30].

Ndipo Iye عَزَّوَجَلَّ Anati:

فَأَنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تَرَابٍ

Chifukwa chake lingalira izi; kuti tinakulengani kuchokera ku dothi [Hajj 22:05]

Ndipo Iye عَزَّوَجَلَّ anati:

إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ ﴿١٧﴾

Tinawalenga ndi Dongo lomata. [Saffat 37:11]

Mavesi am'buyomu, Allah عَزَّوَجَلَّ Wodziwa zonse, watchula magawo osiyanasiyana a kalengedwe ka anthu. Kulengedwa kwa munthu molingana ndi Quran yolemekezeka kunayamba kuchokera kumadzi ndi fumbi, zomwe zinaphatikizidwa ndikukhala dongo. Izi zikutanthauza kulengedwa kwa kholo

loyamba la anthu, Mtumiki Ādam عَلَيْهِ السَّلَام. Kenako Allah عَزَّوَجَلَّ analamula kuti ana ake aberekane pambuyo pake molingana ndi lamulo lachilengedwe lomwe limagwiritsidwa ntchito pa zamoyo zina zambiri.

Nthawi zina Quran yopatulika imatchula umuna kuti "madzi", kutanthauza madzimadzi. Tsono pamene Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse akunena mu Quran yolemekezeka kuti chamoyo chilichonse chinalengedwa kuchokera kumadzi, zikhoza kusonyeza kuti chilichonse cholengedwa; anthu, nyama ndi zomera zonse zinalengedwa kuchokera kumadzi ndipo zimadalira madzi kuti zikhalepobe. Koma vesi yofanana ndi iyi ikuti: “Ndipo Allah عَزَّوَجَلَّ analenga cholengedwa chilichonse kuchokera kumadzi” ingatanthauzenso kuti anthu ndi nyama zinalengedwa kuchokera ku umuna wa abambo awo. Izi zikutsimikizidwa ndi mavesi ena monga:

أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ ﴿٢٠﴾

Kodi sitinakulengani kuchokera kumadzi osafunikira? [Mursalat 77:20]

Ponena za umboni wa sayansi, kafukufuku watsimikizira kuti thupi la munthu, ndichimodzimodzi la zamoyo zina zonse, linapangidwa ndi madzi (pafupifupi 70% ya thupi la munthu), komanso kuti zinthu zomwe zili m'thupi la munthu ndizofanana ndendende zomwe zili m'nthaka mochulukirapo kapena pang'ono.

14. Chifukwa chani kumwa mowa ndikoletsedwa mu Chisilamu?

M'Chisilamu zinthu zonse zopereka vuto kuposa zabwino zake nzosaloledwa. Choncho, mowa umadziwika kuti ndi wosaloledwa mu Chisilamu.

Mowa wakhala temberero kwa anthu kuyambira kalekale. ukupitirirabe kutaya miyoyo ya anthu osawerengeka, ndipo umayambitsa mavuto kwa mamiliyoni ambiri padziko lonse lapansi. Ziwerengero zosonyeza kuchuluka kwa upandu, kuchuluka kwa matenda amisala komanso kuonongeka kwa mabanja mamiliyoni padziko lonse lapansi zimachitira umboni za mphanvu ya kuwononga kwa mowa.

Mowa umawononga malo olepheretsa ubongo wa munthu kugwira bwino ntchito. Ndicho chifukwa chake munthu woledzera kawirikawiri amapezedwa kukhala ndi khalidwe lachilendo kotheratu. Woledzera (amatchedwa 'okumwa mowa mwauchidakwa') amavutika kulankhula kapena kuyenda bwino. Akhozanso kukodzera m'zovala zake. Ngati munthu waledzera ndi kuchita chinthu chochititsa manyazi kamodzi kokha, akhoza kukhalabe ndimanyazi m'moyo wake wonse.

Pali zifukwa zingapo zachipatala zoletsa kumwa mowa. Anthu mamiliyoni ambiri amafa chaka chilichonse chifukwa cha zimenezi. Matenda ena okhudzana ndi mowa ndi awa:

- ❖ Matenda achiwindi
- ❖ Mitundu yosiyanasiyana ya khansa

- ❖ Mpweya umene umawononga payipi yapakhosi,
- ❖ Kulephera kwa mtima kugwira ntchito, matenda oopsa, ndi matenda a mtima
- ❖ Kufa kwaziwalo,
- ❖ Kupweteka kwa misempha,
- ❖ Kusowa kwa magazi,
- ❖ Matenda a chifuwa, chibayo, ndi chifuwa chachikulu cha m'mapapo
- ❖ Munthawi yoyembekezera kwa m'zimayi, kumwa mowa kumawononga kwambiri mwana wosabadwa, zomwe zimayambitsa " ulumali wachibadwidwe".

Ambiri amanena kuti amangomwa kamodzi kapena kawiri ndipo amayesetsa kudzilimbitsa kotero samedzera. Koma kafukufuku amasonyeza kuti chidakwa chilichonse chinayamba ngati womwa pang'ono. Palibe amene amamwa mowa ndi cholinga chofuna kukhala chidakwa. Zimangochitika m'njira ina.

Allah ﷻ Wanzeru zakuya, mu nzeru Zake zopanda malire, anapereka malangizo omwe cholinga chake ndi kusunga munthu ndi anthu. Choncho kumwa mowa ndikoletsedwa mu Chisilamu. Ndikoyenera kutchulanso kuti Asilamu akasiya kuchita zomwe Allah Wamphanvu zonse waletsa, sachita zimenezo chifukwa chaku wononga kwake koma chifukwa chakuti Allah Wamphanvu zonse ﷻ waletsa. Cholinga chawo pa dziko lapansi

Mafunso ndi Mayankho

ndi kumvera malamulo a Allah ﷻ, ndipo potero amapindula nawo okha.

AKAZI MU CHISILAMU

15. Kodi Chisilamu chimapondereza akazi ?

Poyankha funsoli, tiyenera kusiyanita pakati pa ziphunzitso za Chisilamu ndi machitidwe a Asilamu ena. Ngakhale kuti zikhalidwe zina za asilamu zimapondereza akazi, nthawi zambiri zimasonyeza miyambo ya m'deralo yomwe ili yosagwirizana ndichisilamu, ngati sizikutsutsana ndi ziphunzitso za Chisilamu. Chisilamu chikuyembekezera kuti okhulupirira ake azisunga ufulu wa akazi, kuteteza udindo wawo komanso kupewa kunyozeka kwawo m'njira iliyonse. Chisilamu chikupitiriza kunena kuti akazi ndi ofanana ndi amuna pa chiyambi chawo, umunthu wawo, ulemu wawo ndi kuyankha kwawo pamaso pa Allah ﷻ Wamphanvu zonse .

Masiku ano, madera akumadzulo akazi anawachotsera ulemu wawo ndikuwapanga kukhala zinthu zogonana nazo. Lingaliro lakuti Chisilamu chimawatenga akazi kufunikira kwawo ngati theka la kufunikira kwa amuna ndinthano chabe. Chisilamu chinakweza udindo wa akazi zaka 1,400 zapitazo powalengeza kuti ndi alongo a amuna ngati okhulupirira, kuwapatsa ufulu wozeza maphunziro apamwamba, ufulu wosankha mamuna, ufulu wotheza banja losasangalala, ufulu wolandira chuma chosiyidwa. , kawiri kawiri, ufulu wa nzika zonse za boma. Osati ufulu wakatundu ndi wakuthupi wokha ayi, koma uwo

wachifundo ndi woganiziridwa ndiwofanana ndi wofunikira m'malamulo a Chisilamu.

Amuna ndi akazi ndi ziwalo ziwiri zosiyana zimene zili zofunika kwambiri mwa umunthu, ndipo maufulu ndi maudio a amuna ndi akazi ndi ofanana komanso ogwirizana mu uthunthu wawo. Maudindo a abambo ndi amai ndi oyamikirika komanso ochitira zinthu limodzi. Ngakhale kuti zikakamizo zikhoza kusiyana m'mbali zina za moyo wawo malingana ndi kusiyana kwawo kwakukulu kwa thupi ndi maganizo, aliyense ndi ofanana motengera ndi udindo wake.

Pansi pa malamulo a Chisilamu, mkazi wachisilamu akapeza banja saziperaka mwa chisawawa, koma amasisungira ulemu onse.

M'maanja achisilamu, mkwati amapereka Mahr (Chiwongo) kwa mkwatibwi mwiniyo, osati kwa abambo ake. Ichi chimakhala chuma chake chomwe amasunga, kuyambira malonda kapena kugwiritsa ntchito, ndipo sichimalamulidwa ndi wachibale wake aliyense wamamuna. Quran yolemekezeka yayika kwa amuna udindo woteteza ndi kusunga achibale awo onse achikazi. Zikutanthauzanso kuti mamuna ayenera kusamalira mkazi wake ndi banja lake ngakhale mkaziyo atakhala ndi chuma chake. Sali wokakamizidwa kugwiritsa ntchito ndalama zake kusamalira banja lake. Izi zimamupewetsa mkazi kukahala osowa zofunika pa moyo wake, koma akhoza kugwira ntchito ngati atafuna kapena makhalidwe akagwiridwe ntchito sangadandaulitse, kupangira ngati atsatira malamulo omwe Shari'ah (Lamulo lopatulika la Chisilamu) amene ayikidwa pa iye zokhuzana ndikugwira

Mafunso ndi Mayankho

ntchito. (kuti mumve zambiri za momwe akazi amagwirira ntchito, werengani buku la Ameer-e-Ahle Sunnat Hadrat Moulana Muhammad Ilyas Attar Qadiri 'Parde ke baare Me Suwaal Jawaab').

Banja, monga bungwe lina lililonse, limafunikira dongosolo ndi utsogoleri. Quran yolemekezeka ikunena kuti mamuna ali ndi "Ulamuliro" Wamphanvu pa mkazi wake, kutanthauza kuti kumuyang'anira. Ndikofunika kuzindikira, komabe, kuti sichirolezo chokhalira wankhanza m'banja. M'malo mwake, ndi mtolo kwa iye mokhuzana mkazi ndi ana ake.

16. Ndichifukwa chani akazi achisilamu amavala chophimba(Pardah)?

Nkhani ya kavalidwe ka akazi ndiyooneka ngati yosafunika kwa ena, makamaka m'madera akumadzulo amakono; komabe, Chisilamu chinasankha icho ngati makhalidwe abwino, kwa onse komanso okhalitsa. Chisilamu chalongosola ndondomeko ya amuna ndi akazi popereka maudindo ena kwa wina ndi kupereka maufulu ena kwa wina. Izi ndicholinga chofuna kuti anthu azikhala mofanana m'dera. Pamene amuna ndi akazi akatengera kavalidwe koyenera ka Chisilamuka, sikuti amangoteteza ulemu ndi mbiri yawo, komanso amathandiza kwambiri kuti pakhale mtendere pakati pa anthu.

Kawirikawiri, pali malangizo ena okhudza kavalidwe ka akazi achisilamu. Zovala zawo siziyenera kukhala zothina kapena zowonekera kuti aziwonetsa mawonekedwe a zomwe

zatchingidwa. Akuyenera kutchinga thupi lawo lonse. Kavalidwe kameneka kamatchedwa 'Jilbaab' chimene chikutanthauza kuti chovala chachikazi chovala kunja, chomwe chimatchinga thupi lonse. Akazi achisilamu savala mwamanyazi pamaso pa bambo awo, abale awo kapena amuna awo, koma kumangotsatira malamulo a Allah عَزَّوَجَلَّ.

Onse awiri amuna ndi akazi amayembekezeredwa kukhala odzisunga ndi odzilemekeza ndi kupewa mtundu uliwonse wa kavalidwe ndi makhalidwe amene angadzitse chiyeso. Onse awiri akulangizidwa kuti azingoyang'ana zomwe ziri zoloredwa kwa iwo kuti awonesetse ndi kusunga Umaliseche wawo. Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse akuongolera amuna poyamba kenako akazi mu Quran yolemekezeka:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ لَّهُمْ إِنْ اللَّهَ خَشِيتُمْ
بِأَيْصْنَعُونَ ﴿٢٤﴾ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا
يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلَا يَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ
زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ
أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ
أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْأَرْبَابَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ

عَوْرَاتِ النِّسَاءِ ۖ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ ۗ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾

Asilamu achimuna alamulire kuti ayang'ane pansi, ndi kuteteza maliseche awo; Izi nzojera kwambiri kwa iwo. Ndithu, Mulungu Ngodziwa zochita zawo. Ndipo awalumulire akazi a Chisilamu kuti aziyang'ana pang'ono kuti ateteze umaliseche wawo, ndipo asaonetse zokongoletsa zawo kupatula zimene zili zikuonekera poyera, ndi kuti avale chophimba kumutu pazifuwa zawo, ndipo asaonetse kukongola kwawo koma amuna awo a iwo okha, kapena atate, kapena atate wa amuna awo; kapena ana awo aamuna, kapena a amuna awo; kapena abale awo, ana a abale awo, kapena ana aamuna a alongo awo; kapena akazi a chipembedzo chawo, kapena adzakazi amene ali nawo, kapena akapolo, ngati iwo sali amuna a zilakolako za thupi, kapena ana otere amene sakudziwa za chinsinsi cha akazi, ndi kuti asaponye phanzi lawo mwamphanvu. kuti kudzikongoletsa kwa kumveka. Ndipo inu Asilamu! Lapani nonse kwa Mulungu ndi chiyembekezo choti mupambane.” (Noor 24:30-31)

Kuwonjezera apo zinthu zofunikira kuti akazi abise ndi kukongola kwawo kwa chilengedwe chifukwa cha kufunikira kwawo kwa malo awo obisika komanso chitetezo. Kupatula kwa achibale oyandikananawo, mkazi ayenera kutchinga thupi lonse ndi zovala zosamanga thupi.

Quran yopatulika ikufotokoza chifukwa chimene Allah عَزَّوَجَلَّ
Wamphanvu zonse walongosola kavalidwe kapadera kwa akazi:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَ أَرَاكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ
جَلَابِيبِهِنَّ ۚ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٩﴾

E, inu Okonedwa Mtumiki Alamulire akazi anu ndi ana anu aakazi, ndi akazi a Asilamu atchinge kunkhope zawo ndi gawo la malaya awo; Izi ndizoyandikira kwambiri kuti adziwike (monga odzichepetsa); motero, savutitsidwa. Ndipo Allah Ngokhululuka Kwambiri, Ngwachisoni. [Ahzab 33:59]

17. Chifukwa chani Chisilamu chimaloreza mitala?

Mitala ndi mtundu wa ukwati umene munthu amakhala ndi akazi kuposa mmodzi. Mitala ilipo mitundu iwiri. Mtundu woyamba umatchedwa mitala yomwe mamuna amakwatira akazi oposa mmodzi, ndipo mtundu wina wamitala ndiwomwe mkazi amakwatiwa ndi amuna oposa mmodzi. Mu Chisilamu, mitundu yochepa ya mitala ndiyoloredwa, pomwe mitala yokwatiwa ndi amuna oposa m' modzi ndiyoletsedwa kwathunthu.

Muzosemphana ndi Chisilamu, munthu sangapeze malire a chiwerengero cha akazi mu Talmūd Yachiyuda kapena m' Baibulo la Chikhirisitu. Malingana ndi malembawa, palibe malire a kuchuluka kwa akazi amene mamuna angakwatire. Choncho, mitala si chinthu cha Chisilamu chokha koma chinkachitikanso ndi Akhirisitu oyambirira komanso Ayuda. Malingana ndi Talmūd, Abrahamu anali ndi akazi atatu, pamene Mfumu Solomon anali ndi akazi mazanamazana. Chizolowezi chokwatira mitala chinapitirirabe m' Chiyuda mpaka pamene Rabi Gershom

Mafunso ndi Mayankho

ben Yehudah (955-1030 CE) anapereka lamulo loletsa zimenezo. Magulu a chiyuda a Sephardic anapitirizabe mchitidwewo kufikira chakumapeto kwa 1950, pamene mchitidwe wa Rabbi wamkulu wa Israyeli unakulitsa chiletso cha kukwatira akazi oposa mmodzi, kotero kuletsa mchitidwewo kwa Ayuda onse kunapitirira. M'ziphunzitsa zoyambirira za Chikhirisitu, amuna ankaloredwa kukwatira akazi ochuluka monga momwe angafunire, popeza kuti Baibulo silimaika malire pa chiwerengero cha akazi, mamuna akhoza kukwatira. Munali m'zaka mazana aposachedwapa pamene Tchalitchi chinaika chiwerengero cha akazi kukhala mmodzi.

Pa nthawi imene amuna ankaloredwa kukhala ndi akazi ambiri, Chisilamu chinachepetsa chiwerengero ku akazi anayi. Quran yopatulika isanavumbulutsidwe, panalibe malire apamwamba a mitala ndipo amuna ambiri anali ndi akazi ambiri. Izi zimapatsa chirolezo kwa mamuna kukwatira akazi awiri, atatu kapena anayi, ndi lamulo lokhwima kuti azikhala nawo mofanana, mwaubwino ndi mwa chilungamo, monga momwe Allah Wamphanvu zonse akunenera:

فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً

Ngati muwopa kuti simungakhale a Chilungamo pakati pa akazi awiri, choncho (Kwatirani) m'modzi (Nisa 4:3).

Sikoyenera kwa Asilamu kuchita mitala. Muchisilamu, kukwatira mkazi wina sikulimbikitsidwa kapena kuletsedwa. Kuonjezera apo, Msilamu amene ali ndi akazi awiri, atatu kapena anayi

sangakhale Msilamu wabwino pomuyerekeza ndi Msilamu amene ali ndi mkazi mmodzi yekha.

Ngakhale kuti zimapezeka m'chipembedzo ndi miyambo ya chikhalidwe, mitala nthawi zambiri imadziwika m'Chisilamu makamaka m'maganizo a anthu akumadzulo. M'malo mwake, Quran Yolemekezeka komanso Malamulo achisilamu anafuna kuwongolera kuchuluka kwa okwatiwa m'malo mopereka chirorezo chaulere. Quran yopatulika imalola kuti mamuna akwatire akazi okwana anayi, malingana ngati angathe kuwasamalira ndi kuwachitira onse mofanana. Asilamu amaona kuti lamuloli la mu Quran limapereka mphanvu pa nyota za akazi komanso banja, chifukwa linkafuna kuwonetsetsa kuti akazi osakwatiwa ndi akazi amasiye akukhala moyo wabwino m'dera limene amuna akuchepa chifukwa cha nkondo, ndi kuthetsa mitala yopanda malire.

Pali zinthu zina zomwe zimalola kutenga mkazi wina. Mwachitsanzo, ngati pali akazi ambiri osakwatiwa kuderako, makamaka panthawi yankhondo pomwe amasiye amafunikira malo okhala ndi chisamaliro. Imfa za makanda pakati pa amuna ndizokwera kwambiri poyerekeza ndi za akazi. Pankhondo, nthawi zambiri amuna amaphedwa kuposa akazi. Chiwerengero cha zaka za moyo wa akazi nthawi zambiri zimakhala zochuluka kuposa za amuna. Monga zotsatira zake pa nthawi inayake komanso pa malo ena ake, pamakhala kuchepa kwa amuna poyerekezera ndi akazi. Koteru, ngakhale mamuna aliyense wosakwatira atakwatira mkazi mmodzi, pangakhale mamiliyoni a akazi amene sangakwanitse kupeza mamuna.

M'madera akumadzulo, n'zofala kwa mamuna kukhala ndi zibwenzi kapena azikazi, kapena ngati ali wokwatira, kuchita zibwenzi kunja kwaukwati. Kawirika-wiri mchitidwe umenewu umanyozedwa, ngakhale kuti umakhala ndi mavuto. Panthawi yomweyo, mitala ndi yoletsedwa m'mayiko akumadzulo ngakhale kuti sizimapanga zotsatira zoyipazi; m'malo mwake imasunga ulemu ndi kuzisunga kwa akazi. Mkati mwa ukwati wachiwiri, wachitatu kapena wachinayi mkaziyo ndi mayi wa pabanja, osati nkazi wochita chibwezi ndi mamuna wamwini; ali ndi mamuna amene ali okakamizidwa ndi Malamulo a Chisilamu kuti asamalire nkazi ndi ana ake, osati 'chibwenzi' yemwe tsiku lina akhoza kumutaya pambali kapena kukana kuti sakumudziwa ngati atenga pathupi.

Palibe kukaikira kuti mkazi wachiwiri amene wakwatiwa mwalamulo ndi kuchitiridwa ulemu ali bwino kuposa ulemu wopanda ufulu uliwonse walamulo kapena ulemu wapagulu. Chisilamu chimaletsa mwamphanvu uhule, dama, ndi chiwerewere ndipo chimalola mitala pansu pa malamulo okhwima.

18. Ngati mamuna amaloredwa kukhala ndi akazi oposa mmodzi, ndiye nchifukwa chani mkazi sangakhale ndi amuna oposera m'modzi?

Chisilamu chimaphunzitsa kuti, Wanzeru zakuya, Allah عَزَّوَجَلَّ analenga amuna ndi akazi kukhala ofanana, koma osati mwakuzindikiridwa mwa umunthu. Iwo ndi osiyana, mwakabadidwe, mwachilengedwe komanso mwakuthupi ndipo

aliyense ali ndi kuthekera kosiyana. Choncho maudindo awo ndi osiyana koma amathandizana.

Ena angatsutse kuti mamuna azikhala ndi ufulu wokhala ndi akazi oposeru m'modzi pakufunisitsa kuti, mwa chilungamo, amayi nawonso akuyenera kukhala ndi amuna oposa m'modzi. Komabe, mfundo zochepe zotsatirazi zitha kukhala zina mwazifukwa zomwe Allah ﷻ Wamphanvu zonse akuletsera:

- ❖ Ubwino umodzi wa mitala ndikuti umathetsa vuto la amayi kupitirira chiwerengero cha amuna.
- ❖ Nthawi zambiri amuna amakhala ndi mitala mwachibadwidwe pomwe akazi ayi.
- ❖ Chisilamu chimaona kufunika kozindikira makolo, mayi ndi abambo. Mamuna akakhala ndi akazi oposa mmodzi, makolo a ana obadwa muukwati wotero angadziwike mosavuta. Koma ngati mkazi akwatiwa ndi amuna oposa mmodzi, mayi yekha wa ana obadwa m'banjamo ndiye amene amadziwika. Akatswiri a zamaganizo amatiwuza kuti ana amene sadziwa makolo awo, makamaka abambo, amasokonezeka maganizo kwambiri ndi kupwetekedwa mtima, ndipo nthawi zambiri amakula mopanda chimwemwe.

19. Nchifukwa chani chisilamu chimapereka zilango zokhwima chonchi pochita chiwerewere?

Chilango mu Chisilamu chili ndi cholinga cha chikhalidwe cha anthu, chomwe ndi kuletsa ena kuti asachite upandu womwewo.

Mafunso ndi Mayankho

Khalidwe la chilangochi chimadalira kuwopsa kwa upandu womwe ukunenedwawu. Masiku ano, ena akutsutsana ndi chilango cha Chisilamu cha dama ndi chiwerewere chifukwa amachiwona kuti ndi chosagwirizana kapena chankhanza kwambiri. Chiyambi chavuto apa ndi milingo yosiyanasiyana yomwe kuwopsa kwa upanduwa kumayesedwa.

Chisilamu chimawona kuti chiwerewere ngati ndi upandu waukulu kwambiri, chifukwa umawononga maziko enieni a dongosolo la banja pamene chikhalidwe chonse cha anthu a mdera chimamangidwa. Maubwenzi amtchire amasokoneza banja ndikubweretsa mpungwempungwe wa dongosolo labanja. Kusokonekera kwa mabanja kumaika pachiopsezo thanzi lakuthupi ndi lamaganizo kwa mibado yamtsogolo, zomwe pambuyo pake zimadzetsa katangale, kulekerera, ndi kuthetsedwa. Choncho, m'pofunika kuchita zinthu zonse pofuna kuteteza m'gwirizano wabanja. Ndi chifukwa chake Chisilamu chimatsindika za chitetezo cha banja popereka chilango chokhwima pazintchito zomwe zimaononga maziko a banja. Zilango zimenezi ndi zofanana kwa amuna ndi akazi.

20. Pansi pa Chilamulo cha Chisilamu, nchifukwa chani gawo la mkazi pa chuma chotsala ndi theka la gawo la mamuna?

Chisilamu chinathetsa mchitidwe wakale woti chuma chotsala azitenga munthu wamamuna wamkulu. Malingana ndi Quran yolemekezeka, mkazi amatenga chuma chotsala cha Bambo ake, mamuna wake, mwana wake wamamuna ndi mchimwene wake

wopanda mwana. Quran yopatulika ili ndi chiwongolero chachindunji chokhudza kugawa chuma chotsala kutengera kuchuluka kwa omwe ali oyenera kulandira. Ma vesi atatu omwe akufotokoza momveka bwino za gawo la achibale ake akupezeka m'Surah an-Nisaa, vesi 11, 12 ndi 176. Mmavesi awa Allah عَزَّوَجَلَّ akukhazikitsa ufulu wa ana, makolo ndi akazi awo kuti alandire gawo linalake popanda kusiya milandu kwa oweruza nkhani. Pakusowa kwa abale oyandikananawo ndipo gawo lachuma limakhuza achibale chapatali. Dongosolo la chuma chotsala chili cholinganizika ndi nzeru zakuya za Mlengi za zosowa za umunthu ndipo zimalingalira za kagwiritsidwe Kwa kukulu kwa mamembala ena ake abanja m'munyengo zosiyanasiyana.

Nthawi zambiri, mkazi amatenga gawo lachuma chotsala chomwe ndi theka la mamuna. Komabe, izi sizikhala choncho nthawi zonse. Pali nthawi zina akalandira chuma chotsala mofanana, ndipo nthawi zina mkazi adzalandira gawo lachuma chotsala loposa la mamuna. Koma ngakhale mamuna atapatsidwa gawo lachuma lalikulu pali chifukwa chomveka bwino. Muchisilamu, mkazi alibe kukakamizika koyang'anira banja lake, ngakhale ali wolemera kapena ali ndi njira ya keyake yopezera ndalama; udindo wosamala Banja nthawi zonse umakhala kwa mamuna yekha. Koma ngati mkazi ali wosakwatiwa, ndiye lamulo lidza kakamizidwa kwa abambo ake, mchimwene wake kapena muyang'aniri aliyense kumpatsa chakudya, zovala, mankhwala, nyumba ndi zosowa zina zachuma. Akakwatiwa, ndi udindo wa mamuna wake kapena mwana wamamuna wamkulu. Chisilamu chimalimbikisa udindo kwa mamuna pazachuma kukwaniritsa zosowa zonse za banja lake.

Choncho kusiyana kwa magawo achuma chotsala sikutanthauza kuti mtundu umodzi wa anthu ndi wokondedwa kuposa unzake. Kumaimira kulinganiza kwa Chilungamo koyenera pakati pa ma ndondomeko ndi maudindo a apabanja mogwirizana ndichibale chawo wachibadwa ndi wakuthupi. Kawirikawiri, mkazi ndi amene amayang'anira kuyendetsa za panyumba ndi kusamalira zosowa za omwe ali mkati mwake, choncho alipa mpumulo ku maudindo a zachuma. Ngakhale zili choncho, amalandira gawo la chuma chotsala chomwe chimakhala chake kuti asunge kapena kugwiritsa ntchito momwe angafunire. Palibe munthu wina amene ali ndi cholankhula pa gawo lililonse lachuma chake chotsala. Mosiyana ndi zimenezi, gawo la mamuna limakhala gawo la chuma chake chimene ali ndi udindo wosamalira ana ake ndi akazi onse a m'banjamo, choncho chimadyedwa nthawi zonse.

Tiyerekeze kuti munthu wina wamwalira n'kusiya mwana wamamuna ndi wamkazi. Chuma chotsala cha mwana wamamuna chidzagwiritsidwa ntchito kudzapereka Mahr (chiwongo) kwa mkazi wake ndi kusamalira banja lake, kuphatikizapo mlongo wake kufikira kudzakwatiwa. Ndalama zowonjezera zilizonse ziyenera kupezedwa ndi ntchito. Komabe, gawo la mlongo wake silinakhudzidwe, kapena likhoza kuwonjezereka ngati agulitsa. Akakwatiwa, adzalandira Mahr kuchokera kwa mamuna wake ndipo adzasungidwa ndi mamuna wake, popanda kugwiritsa ntchito iliyonse yachuma. Choncho mamuna akhoza kuganiza kuti Chisilamu chakomera mkazi kuposa amuna!

Kuonjezera apo, Msilamu atha kulemba wasiya mwakufuna kwake, momwe angathe kupanga wasiya gawo limodzi mwa magawo atatu a chuma chake kwa aliyense amene sangalandire chuma chake chotsala. Chuma chotsalacho chingakhale njira yothandizira achibale ena ndi anthu osowa, amuna ndi akazi omwe. Wina athanso kugawa gawo lachuma chotsalachi kapena gawo la icho kudzaperekedwa chopereka chaulere ndi ntchito zabwino zomwe anasankha.

CHISILAMU NDI UCHIGAWENGA

21. kodi Jihad ndi chani?

Nthawi zambiri pamene Chisilamu sichimamveka bwino chakumadzulo, mwina palibe mawu ena achisilamu omwe amene anga gwiritsidwe ntchito mwamphanvu ngati 'Jihad'. Liwu lachiarabu loti 'Jihad' lomwe nthawi zambiri limamasuliridwa molakwika kuti 'nkhondo yopatulika,' limangotanthauza 'kulimbikira' kapena 'kuchita khama kwambiri'. Sikoyenera kuganiza kuti Jihad imangofanana ndi kumenyana kapena nkhondo, muchifukwa ichi koma ganizo limodzi la liwuli. Jihad ndi kulimbikira pochita bwino komanso kuchotsa kusachita Chilungamo, kupondereza ndi zoipa kwa munthu aliyense komanso kuchokera kudera. Kulimbikira kumeneku ndi kwauzimu, chikhalidwe, chuma ndi ndale.

Ndithudi, lingaliro la Jihad ndi limodzi la moyo, ndipo ndi lalikululu, osati malire ndi zida zokha za pankhodo. Mwachitsanzo, wina wapeza mu Qur'an yolemekezeka, kutchula za "Jihad

kudzera mu Qur'an," kutanthauza kuitanira kuchowonadi, umboni, kulongosola ndi kupereka mtsutso wabwino koposa. Palinso "Jihad pamodzi ndi mtima," kutanthauza kuyesetsa poyeretsa mtima, kuonjezera chikhulupiriro chake ndi kupendekera ku zabwino, uku mukuutalikitsa kuchokera kuzoipa ndi kuchokera ku zilakolako zosaloledwa ndi mayesero. Ndiye pali "Jihad kudzera m'chuma" kutanthauza kuchigwiritsa ntchito m'njira zosiyanasiyana zopindulitsa, kuphatikizapo zachifundo ndi ntchito zothandiza anthu. Ndipo pali "Jihad kudzera mwa iwe mwini", yomwe ili ndi ntchito zabwino zonse zimene okhulupirira amachita, monga kufalitsa, kuphunzitsa ndipo potsiriza, kulimbikira koloredwa pogwiritsa ntchito lupanga polimbana kuthetsa nkhaza ndi kuponderezana.

M'dzina la Jihad, Chisilamu chimanena zakutetezedwa kwa madera kuchokera ku kuponderezedwa, kulamulidwa ndi zachi kunja komanso zochotsa ufulu wa anthu ndi Chilungamo, kuthetsa ulamuliro waChilungamo ndi wamakhalidwe abwino, womwe umalepheretsa anthu kumva chowonadi kapena kuchitsatira, ndikuchita zachipembedzo. M'dzina la Jihad, limalankhulanso zokhuza kuphunzitsa kukhulupirira mwa Allah عَزَّوَجَلَّ, Mulungu mmodzi Wamphanvu zonse, ndi kumupembedza Iye ndi kufalitsa ubwino Wamphanvu zonse, ndizabwino komanso makhalidwe abwino kudzera mu njira zanzeru ndi zoyenera. Allah عَزَّوَجَلَّ wamphanvu zonse akuti:

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١٧٥﴾

Itanira kunjira ya Mbuye wako ndi kuitanira kwabwino ndi upangiri wabwino, ndipo tsutsana nawo m'njira yomwe ikuoneka kuti ndi yabwino. Ndithu, Mbuye wako akudziwa bwino amene wasokera panjira yake, ndipo akuwadziwa bwino amene awongoka.

[Nahl 16:125]

M'dzina la Jihad, Chisilamu chimafuna kuwakonza anthu ndikuchotsa umbuli, zikhulupiriro zolakwika, umphawi, matenda ndi kusankhana mitundu. Zina mwa zolinga zake zazikulu ndikuteteza ufulu kwa anthu ofowoka m'deralo motsutsana ndi kukakamizidwa kwa anthu amphanvu opanda udindo ndi odziwika.

Chisilamu chikuletsa kusalungama, ngakhale kwa amene akutsutsa chipembedzochi. Allah عَزَّوَجَلَّ, Wamphanvu zonse, akunena mu Quran yopatulika kuti:

وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ اَلَّا تَعْدِلُوْا^ط

*Ndipo udani wa mtundu uli wonse usakulepheretseni kuchita
Chilungamo [Maidah 5:8]*

Ndipo Allah عَزَّوَجَلَّ wawawuza Asilamu za amene anawatsekereza kulowa Mzikiti wopatulika wa ku Makka.

وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ اَنْ صَدُّوْكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَنْ تَعْتَدُوْا^ا

*Ndipo udani wa mtundu uli wonse kwa anthu omwe
anakutsekeretsani kulowa m'Mzikiti wopatulika (Kuchita zoipa).*

[Maidah 5:2]

Mafunso ndi Mayankho

Udani kwa anthu kapena mtundu usautse Asilamu kuti achite nkhanza, kuwapondereza kapena kunyozera ufulu wawo.

Umodzi mwa mtundu wa pamwamba wa Jihad ndikuyimirira pothetsa nkhanza ndikulankhula mawu owona. Kudziletsa kuchita zoyipa ndi mtundunso waukulu wa Jihad. Mtundu wina wa Jihad ndi kutenga malupanga pakuteteza Chisilamu kapena dziko lachisilamu pamene Chisilamu chikuwukiridwa, koma izi ziyenera kulengezedwa ndi mtsogoleri wachisilamu wa dziko lachisilamu loyera, yemwe malingana ndi malamulo a Shari'ah, amayenerera kukhalira. Khalifah (mulowa m'malo).

Ngakhale Jihad ndi maganizo a akulu kuposa nkondo chabe, zikuwonekeranso kuti Chisilamu chimavomereza nkondo ikakhala njira yomaliza yothetsera mavuto monga kupondereza ndi nkhanza komanso kuteteza ufulu ndi mafulu ena. Pamene Chisilamu chikadziwa za asilikali ankhondo, ndi gawo lofunika kwambiri la dongosolo lathunthu muchipembedzo, zomwe munthu aliyense wolingana amatha kuzindikira chifukwa chake ndi zomveka.

Nkhondo ndiyoloredwa mu Chisilamu pokhapokha njira zonse zamtendere monga zokambirana, ndi mapangano zikulephera. Nkhondo ndi njira yomaliza ndipo iyenera kupewedwa momwe tingathere. Cholinga cha Jihad sikuwalowesa anthu muchisilamu mokakamiza, kapena kuwasintha anthu kapena kutenga malo kapena chuma kapena kudzikweza. Cholinga chake ndi kuteteza moyo, katundu, nthaka, ulemu ndi ufulu waumwini komanso kuteteza ena ku chisalungamo ndi kuponderezedwa.

22. Kodi Chisilamu ndi chipembedzo chankhondo?

Mu Chisilamu, kugwiritsa ntchito mphanvu kumaloredwa pokhapokha pazochitika zapadera, makamaka pamene Asilamu akuopsezewa ndi magulu ankhondo. Izi zimachitikadi komanso zomveka kwa mtundu uliwonse. Choncho, kugwiritsa ntchito mphanvu pankhondo ya Jihad kumatsimikiziridwa ndi Khalifah (mulowa m'malo) wa mayiko achisilamu mwadongosolo komanso mwa Chilungamo. Chisilamu chimawona kuti zamoyo zonse ndi zopatulika, koma makamaka chimatsindika za kupatulika kwa moyo wa munthu. Allah Wamphanvu zonse عَزَّوَجَلَّ akunena mu Quran yolemekezeka:

وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ

اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذِكْرًا وَصُكُّم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾

Ndipo musaphe mopanda Chilungamo moyo umene Mulungu Wauyeretsa; Wakulamulani izi, kuti mumvetse. [Ana'am 6:151].

Komanso, Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse akunena

مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا

Amene wapha munthu popanda chifukwa (chovomerezeka), kapena (Kuphedwa kwa munthu) kuwononga padziko lapansi, adzakhala ngati wapha anthu onse. [Maidah 5:32]

Mafunso ndi Mayankho

Umo ndimomwe mtengo wa moyo wa munthu mmodzi, kotero kuti Allah ﷻ, Wachifundo chambiri akufananiza kuchosa moyo wa munthu ngakhale m'modzi mopanda Chilungamo kulingati kupha anthu onse.

Ndikofunika kumvetsetsa kuti mu Chisilamu, nkondo imaloredwa pokhapokha munkhani yeniyeni komanso poti zavuta. Zili zosa konedwa komanso kuloredwa pokha pokha ngati njira yomaliza pamene kuyesera konse kwa mtendere sikunatheke. chimasunga nkondo pamlingo wachifundo ndi ulemu kwa adani monga momwe palibe wina aliyense anakwanitsa. Wokonedwa Mtumiki Muhammad ﷺ, nthawi zina ankayenera kumenyera nkondo kuti apulumutse cholinga cha kufalitsa uthenga wa Mulungu, koma chitetezo chinatsimikiziridwa, nthawi yomweyo anabwerera kumtendere ndi kukambirana.

Ngakhale pankhondo, Chisilamu chikulamula kuti magulu ankhondo achisilamu, achite mwa chilungamo ndi adani pabwalo lankhondo. Chisilamu chafotokoza momveka bwino kusiyana pakati pa omenyera nkhondo ndi omwe si ankhondo a dziko la adani. Mtumiki wachifundo Muhammad ﷺ anawuza asilikali ake kuti:

Musaphe munthu wokalamba, mwana kapena mkazi aliyense.”
(Inalandilidwa ndi Abu Dawood, Hadith namba 2614)

Ndipo ﷻ anati: “Musaphe anthu amene amasatira malamulo azipembezo zawo. (Inalandilidwa ndi Ahmad, Hadith namba 2728 – Komanso mu Sharah Ma’ani-al-Athar)

Pamene anawona mtembo wa mzimayi uli pabwalo la nkhondo, Mtumiki wachifundo Muhammad صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ anawafunsa masahaba ake mosasangalatsidwa chifukwa chomwe anaphedwera, ndipo anawadzudzula mwamphanvu kunchitidwe woyipawu. Kwa adani omwe ali okonzeka pankhondo ndi omwe amatengedwa ngati akaidi apankhondo, mndandanda wa maufulu ndiwotalikirapo. Sipakuyenera kukhala kudzudzidwa; pasakhale kupha anthu ovulala kapena opanda kuziteteza okha, palibe kudulidwa kwa matupi a adani ndi kubwezedwa kwa mitembo ya adani kuyenera kulemekezedwa. Pakuwunikira zomwe zatchulidwazi, zikuwonekeratu kuti Chisilamu sichirora nkhanza, chiwawa, chisalungamo, kapena kupondereza. Panthaŵi yomwenso, chimafuna makhalidwe abwino, Chilungamo, kulolerana ndi mtendere.

M'malo mokhala chiphunzitso cha zigawenga, Chisilamu ndi njira yamoyo yomwe imasintha mtundu komanso chikhalidwe. Quran yoyera imatikumbutsa mobwerezabwereza za chiyambi chathu chofanana:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ
لِتَعَارَفُوا ۗ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقْوَمُ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾

E inu anthu! Ndithu, takulengani Kuchokera mwa mamuna mmodzi ndi mkazi mmodzi, ndipo takuikani kukhala mitundu ndi mafuko osiyanasiyana kuti mudziwane. Ndithu, wolemekezeka kwambiri mwa inu, pamaso pa Allah, ndi yemwe ali woopa Mulungu kwambiri mwa inu. Iye ndi Odziwa Ngodziwa nkhani zonse [Hujuraat 49:13]

Ndi kufalikira kwa ziphunzitso zake zomwe zimapangitsa Chisilamu kukhala chipembedzo chomwe chikukula mwachangu padziko lonse lapansi. M'dziko lodzaza ndi mikangano ndi kusiyana pakati pa anthu, dziko lomwe panopa likukhudzidwa ndi uchigawenga, wochitidwa ndi anthu komanso mayiko, chisilamu ndi nyali yowunikira yomwe imapereka chiyembekezo chamtsogolo.

23. Kodi Asilamu ndi zigawenga?

Ndizomvetsa chisoni kwambiri kuti masiku ano, Chisilamu chakhala chofanana ndi 'uchigawenga'. Zilikutali polimbikitsa uchigawenga, Chisilamu ndi chipembedzo chamtendere chomwe maziko ake amaphunzitsa otsatira ake kusunga ndi kulimbikitsa mtendere ndi Chilungamo padziko lonse lapansi. Chisilamu sichivomereza 'uchigawenga' monga momwe zafotokozeredwa ndikumva kwa masiku ano: kuba m'ndege, kugwidwa ndi kuzunza ndi kupha anthu osalakwa n'cholinga chokwaniritsa zolinga zandale ngakhalenso zachipembedzo. Umu si momwe Chisilamu chimaphunzitsira Asilamu kuthetsa mavuto awo, kukwaniritsa zolinga zawo, kapena kufalitsa chipembedzo chawo.

Funso lomwe liyenera kuikidwa m'malo mwake ndilakuti: Kodi ziphunzitso za Chisilamu zimalimbikitsa uchigawenga? Ayi ndithu, Chisilamu chimaletsa machitidwe auchigawenga onse. Tiyenera kukumbukira kuti zipembedzo zonse zili ndi zigawo za otsatira osokera. Pokhala munthu waChilungamo ndinso opanda mbali, ayenera kuganizira ziphunzitso za chipembedzo, popeza

ndi njira imene zochita za otsatira ake zingayesedwe kuti n'zolondola kapena zolakwika.

Ndithudi nkupanda Chilungamo kuweruza Chisilamu ndi za ena ochita zolakwika osokera kapena Asilamu osaphunzira, kapena chifukwa cha kuipiraipira kwa Asilamu ndi ziphuphu zowonekeratu zomwe zafalikira m'dziko la chisilamu. Chowona chake ndichakuti chimene Chisilamu chimalalikira zinthu zina ndipo zimene Asilamu ena amachita masiku ano n'zosiyana kwambiri. Njira yokhayo imene tingachitire Chilungamo Chisilamu ndikufufuza za chiphunzitso chake cholemekezeka, zomwe zafotokozedwa momveka bwino mu Quran yolemekezeka ndi chikhalidwe chodalitsika cha Mneneri.

Chisilamu ndi chipembedzo chamtendere, chomwe chimafuna kuvomereza kwa munthu muchifuniro cha Mlengi Wamkulu, Allah ﷻ Wamphanvu zonse. Chisilamu chimalimbikitsa mtendere koma nthawi yomweyo, chikulimbikitsa otsatira ake kuti amenyere ufulu polimbana ndi kupondereza. Kumenyana ndi opondereza, nthawi zina, kungafunike kugwiritsa ntchito mphanvu, ndipo nthawi zina mphanvu ziyenera kugwiritsidwa ntchito kuti pakhale mtendere. Ndithudi, Lamulo la Chisilamu limalola nkhondo pansi pazifukwa zina zapadera. Chipembedzo chilichonse kapena chitukuko chomwe sichichita zimenezo, sichingapulume. Koma Chisilamu sichimavomereza kuwa ukira anthu osalakwa, amayi kapena ana. Chisilamu chimaletsanso momveka bwino munthu 'kutengera lamulo m'manja mwake', zomwe zikutanthauza kuti Asilamu pawokha sangayende pochita zomwe akufuna popha kapena kulanga.

Mafunso ndi Mayankho

Mlandu ndi chilango ziyenera kuchitidwa ndi akuluakulu ovomerezeka ndi woweruza woyenerera.

24. Kodi Chisilamu chingatchedwe bwanji ‘chipembedzo cha mtendere’ pamene ‘chinalitsidwa ndi lupanga’?

Ndi malingaliro ena olakwika omwe ambiri pakati pa omwe si Asilamu akuti Chisilamu sichikanakhala ndi mamiliyoni a otsatira omwe ali nawo padziko lonse lapansi, chikanapanda kufalikira ndi kugwiritsa ntchito mphanvu. Zimveka bwino pa umboni wotsatirawu, kuti inali mphanvu yachirengedwe yachowonadi, zifukwa komanso kulingalira kunachititsa kuti Chisilamu chifalikire mofulumira. Chisilamu nthawi zonse chimapereka ulemu wa ufulu wazipembedzo kuzikhulupiriro zonse. Ufulu wachipembedzo wakhazikitsidwa mu Quran yolemekezeka:

لَا كِرَاءَ فِي الدِّينِ ۖ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ

Palibe kukakamiza m'chipembedzo (cha Chisilamu). Mosakayikira, njira yolondola yakhala yosiyana kwambiri ndi kusokera

[Baqarah 2:256]

Ngatidi Chisilamu chinalitsidwadi ndi lupanga, linali lupanga laluntha ndi mfundo zokhutiritsa kunkangano zinagwiritsidwa ntchito. Ndi mtundu uwu wa lupanga wokha umene umagonjetsa

mitima ndi maganizo a anthu. Quran yolemekezeka ikunena pa izi:

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ^ط

Itanirani kunjira ya Mbuye wako ndi mwanzero ndi upangiri wabwino, ndipo tsutsanani nawo m'njira yomwe ikuwonedwa kuti ndi yabwino. [Nahl 16:125]

Zowona zimadzinena zokha

- ❖ Dziko la Indonesia ndi limene lili ndi Asilamu ambiri padziko lonse, ndipo anthu ambiri ku Malaysia ndi Asilamu. Koma, palibe asilikali achisilamu omwe analowapo ku Indonesia kapena ku Malaysia. Ndizodziwikiratu bwino mbiri yakale kuti Chisilamu chinalowa mu Indonesia osati chifukwa cha nkhondo, koma chifukwa cha uthenga wake wamakhalidwe abwino. Posatengera kusowa kwa maboma a Chisilamu m'madera ambiri amene ankalamuliridwa kale, anthu awo oyambirira anakhalabe Asilamu. Ndiponso, iwo anyamula uthenga wa chowonadi, kuitanira kwa enanso, ndipo mwakutero anapirira kuzoyipa, madzunzo ndi kuponderezedwa. Zomwezo zinganenedwenso kwa omwe ali m'zigawo za Syria ndi Jordon, Egypt, Iraq, North America, Asia, Balkan ndi Spain. Izi zikuwonetsa kuti zotsatira za Chisilamu pa anthu zinali zokhudzana ndi makhalidwe abwino, mosiyana ndi kulanda kwa atsamunda akumadzulo, potsirizira pake anakakamizika kuchoka m'mayiko omwe

anthu ake ankangokumbukira masawutso, chisoni, kugonjetsedwa ndi kuponderezedwa.

- ❖ Asilamu analamulira dziko la Spain (Andalusia) kwa zaka pafupifupi 800. M'nthaŵi imeneyi, Akhirisitu ndi Ayuda anali ndi ufulu wotsatira zipembedzo zawo, ndipo ichi ndi chowonadi chinalembedwa m'mbiri.
- ❖ Chiwerengero cha Akhirisitu chochepa ndi cha a yuda akhala akukhalabe m'mayiko achisilamu a ku Middle East kwa zaka zambiri. Maiko monga Egypt, Morocco, Palestine, Lebanon, Syria, ndi Jordon onse ali ndi Akhirisitu komanso Ayuda ambiri.
- ❖ Asilamu analamulira India kwa zaka pafupifupi chikwi, motero anali ndi mphanvu zokakamiza aliyense yemwe si Msilamu wokhala ku India kuti alowe Chisilamu, koma sanatero, motero oposa 80% a anthu aku India si Asilamube.
- ❖ Chimodzimodzi, Chisilamu chinafalikira mofulumira kugombe la kum'maŵa kwa Africa. Ndipo chimodzimodzinso palibe gulu lankhondo la Asilamu lomwe linatumizidwa kugombe lakummawa kwa Africa.
- ❖ Masiku ano, chipembedzo chomwe chikukula kwambiri ku kumpoto kwa America, Ulaya ndi Afirika ndi Chisilamu. Lupanga lokha limene ali nalo ndi lupanga la chowonadi. Ndi lupanga ili lomwe likubweza zikwizikwi za anthu ku Chisilamu.

- ❖ Lamulo la Chisilamu limateteza ufulu ndi nyota za anthu ochepa, ndichifukwa chake malo opembedzera omwe sali a Asilamu achulukira m'mayiko onse achisilamu. Lamulo lachisilamu limalolanso anthu ochepa omwe si Asilamu kukhazikitsa makhothi awo, omwe amatsatira malamulo a mabanja omwe amapangidwa ndi anthu ochepa okha. Moyo ndi katundu wa nzika zonse mu dziko lachisilamu zimatengedwa kuti ndizofunikira kaya ndi Asilamu kapena ayi

Choncho, n'zowonekeratu kuti Chisilamu sichinafalikire ndi lupanga. 'Lupanga la Chisilamu' lomwe nthawi zambiri limanenedwa silinatembenuze anthu achiwerengero chochepa omwe sanali Asilamu m'mayiko achisilamu. Ku India, kumene Asilamu analamulira kwa zaka pafupifupi 1,000, anakali ochepa. Ku U.S.A ndi Canada kokha, Chisilamu ndicho chipembedzo chimene chikukula mofulumira kwambiri ndipo chili ndi otsatira oposa 9 miliyoni.

25. Quran ikuti Asilamu akuyenera kupha osakhulupirira paliponse pomwe awapeza. Kodi izi zikutanthauza kuti Chisilamu chimalimbikitsa ziwawa, kukhetsa mwazi ndi nkhanza?

Pali ma vesi angapo mu Quran yopatulika omwe nthawi zambiri amatanthauziridwa molakwika kapena kuwalankhulira zomwe sizili pa malemba ndicholinga choti ayipitse Chisilamu ponena kuti chimalimbikitsa ziwawa ndikuwalimbikitsa otsatira ake kuti aphe anthu omwe ali kunja kwa chisilamu. Mawu akuti "kupha mamushirikina kulikonse kumene muwapeze" nthawi zambiri

amatchulidwa kuti Chisilamu chimalimbikitsa chiwawa, kukhetsa mwazi ndi nkhanza.

Pofuna kumvetsetsa nkhani yonse, ndizofunikira kuiwerenga kuyambira kumayambiriro a vesi. Ikufotokoza kuti panali pangano la mtendere pakati pa Asilamu ndi anthu okanira a ku Makka. Okanira aku Makkah anaswa panganoli, kotero kuti anapatsidwa nthawi ya miyezi inayi kuti akonze; apo ayi ndiye kuti nkondo imayenera kulengezedwa pa iwo. Vesi yonse ikuti:

فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرَ الْحُرْمَ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَ
أَحْضُرُوهُمْ وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ
فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩﴾

Choncho miyezi yopatulika ikadutsa; ndiyeno apheni mamushirikina (omwe anaswa pangano la mtendere); kulikonse kumene muwapeze, agwireni komanso amangeni ngati akapolo, ndipo muziwabisalira paliponse. Ngati alapa, nasunga Salah, ndi kupereka Zakaat, asiye njira yawo. Ndithu, Mulungu Ngokhululuka kwabasi, Ngwachisoni. [Taubah 9:5]

Ndime iyi ndi lamulo kwa Asilamu amene anachita pangano ndi anthu okanira akumakkah, omwe sanachedwetse kuswa pangano, kuti amenyane ndi kupha amene anawachitira chinyengo paliponse pomwe awapeze. Zingawonekere kuti munthu aliyense wotseguka nzeru

mbiri ya vesiyi ndikuvomereza kuti siingagwiritsidwe ntchito ngati 'umboni' kuti Chisilamu chimalimbikitsa chiwawa, nkhanza

ndi kukhetsa mwazi, kapena kuti chimalimbikitsa otsatira ake kupha aliyense yemwe alikunja kwa Chisilamu.

Vesi yotsatirayi ikupereka yankho ku zolankhula zoti Chisilamu chimalimbikitsa ziwawa, nkhanza ndi kupha. Vesiya ikuti:

وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ ابْلِغْهُ مَا
مَنْهُ ۗ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾

Ndipo, E, okondedwa, ngati m'modzi mwa Mamushirikina akufuna chitetezo; choncho mpatseni chitetezo; kuti amve Mawu a Mulungu, ndi kumtumiza ku malo ake achitetezo; chifukwa ndi anthu opanda nzeru. [Taubah 9:6]

Quran yopatulika sikuti imangonena kuti wachikunja wofunafuna chitetezo pankhondoyo apeze chitetezo chokha basi, komanso kuti aperekezedwe Kumalo otetezeka. M'nthawi yathu ino, ndi mkulu uti wa asilikali amene angalamulire asilikali ake kuti asamawononge adani ake pankhondo, koma kuti aziwaperekeza kumalo otetezeka? Komabe, izi ndi zomwe Allah Wamphanvu zonse akulangiza mu Quran yolemekezeka.

Uthenga wa chisilam ndiwazolengedwa zonse

26. Ndizowona kuti Chisilamu ndi chipembedzo cha ma Arabu okha?

Lingaliro limeneli likhoza kutsutsidwa mosavuta, chifukwa

pafupifupi 15-20 peresenti ya Asilamu padziko lonse ndi ma Arabu. Pali Asilamu ambiri aku India kuposa Asilamu achi Arabu, komanso Asilamu aku Indonesia ndi ambiri kuposa Asilamu aku India. Lingaliro limeneli lingakhale lozikidwa pa mfundo yakuti ambiri mwa m'bado woyamba wa Asilamu unali ma Arabu, kutinso Quran yolemekezeka ili m'Chiarabu komanso kuti Wokonedwa Mtumiki Muhammad ﷺ anali muarabu

Komabe mbiri ikuchitira umboni kuti Wokonedwa Mtumiki Muhammad ﷺ, omtsatira ake ndi Asilamu oyambirira anayesetsa kufalitsa uthenga wa Chisilamu kumitundu yonse, mitundu ndi anthu. Kuchokera kuchiyambi cha utumiki wa Mtumiki Muhammad ﷺ, otsatira ake anachokera m'maiko ndi mitundu yosiyana siyana. Mwa iwo panali Sayyidunā Bilal, kapolo wa ku Africa; Sayyidunā Suhaib, the Byzantine Roman; Sayyidunā 'Abdullāh Bin Salaam, Mphunzitsi wa Chiyuda, ndi Sayyidunā Salmān Fārsī رضى الله عنهم waku Persian.

Kuonjezera apo, ziyenera kumveka bwino kuti si Asilamu onse omwe ali Aluya komanso si Aluya onse omwe ndi Asilamu. Muluya akhoza kukhala Msilamu, Mkhirisitu, M'yuda, wosakhulupirira kuti kuli Mulungu kapena wotsatira chipembedzo chilichonse kapena malingaliro. Kuphatikiza apo, mayiko ena - monga Turkey ndi Iran (Persia), omwe anthu osadziwa amawaona kuti ndi 'Aluya' eni eni koma si aluya konse. Anthu okhala m'mayikowa amalankhula zinenero zina osati Chiarabu ndipo ndi amitundu ina.

Popeza kuti chowonadi chachipembedzo nchosatha ndipo sichisintha, ndipo anthu amatengedwa ngati ubale wapadziko lonse lapansi, Chisilamu chimaphunzitsa kuti mavumbulutso a Allah عَزَّوَجَلَّ Wamphanvu zonse kwa anthu kudzera mwa Aneneri odala عَلَيْهِمُ السَّلَامُ nthawi zonse anali aChilungamo, omvesetseka komanso awina aliyense chowonadi cha Chisilamu chikutanthauza kuti cha anthu onse posatengera mtundu, dziko, chikhalidwe kapena zilankhulo. Kuyang'ana mwachidule dziko lachisilamu, kuchokera ku Nigeria kupita ku Bosnia komanso kuchokera ku Malaysia kupita ku Afghanistan ndi umboni wokwanira wakuti Chisilamu chimapereka chidwi chapadziko lonse; ndi uthenga kwa zolengedwa zonse - osatchulanso mfundo yakuti anthu ambiri a ku Ulaya ndi ku America amitundu ndi mafuko onse akupeza ndikulowa Chisilamu. Quran yopatulika ikunena momveka bwino kuti:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ

بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾

Ndipo, E iwe okonedwa Mtumiki! Ife sitinangokutumizani kupatula kuti mukhale kwa anthu, owuza nkhani zabwino ndi ochenjeza, koma anthu ambiri sadziwa. [Saba 34:28]

27. Zipembedzo zonse zimaphunzitsa otsatira ake kuchita zabwino, ndiye n'chifukwa chiyani munthu ayenera kutsatira Chisilamu

M'Quran yolemekezeka Allah عَزَّوَجَلَّ akuti:

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ

وَآتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا^ط

Lero ndakukwaniritsirani chiyanjano changa pa inu, ndipo ndakwaniritsa Chiyanjano Changa pa inu, ndipo ndakusankhirani Chisilamu kukhala chipembedzo chanu.

[Maidah 5:3]

akunenanso kuti عَزَّوَجَلَّ

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ^{قف}

Ndithu, chipembedzo chokha (chowona) kwa Mulungu ndi Chisilamu [Aal-e-‘Imran 3:19]

Akunenanso عَزَّوَجَلَّ kuti:

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا

فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ^ء وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ ﴿٨٥﴾

Ndipo amene afune chipembedzo posakhala Chisilamu, sichidzalandiridwa kwa iye; Ndipo iye ali m’gulu la oluza pa tsiku lomaliza.[Aal-e-‘Imran 3:85]

Chisilamu ndi uthenga womaliza wa Allah عَزَّوَجَلَّ, ndipo

chimapereka malamulo athunthu kwa anthu. chimachotsa ndi kukonza zolakwika za anthu zimene zapezeka m'zipembedzo zakale m'chikhulupiro ndi machitidwe enieni a umunthu. Monga momwe lamulo lililonse latsopano lokonzedwanso poyika ndikuchotsa zomwe zinabwera patsogolo pake, Chisilamu mwachilengedwe chimachotsa zipembedzo zonse zakale.

Mosakayikira, munthu adzapeza m'zipembedzo zonse, makamaka za chiyambi chaumulungu, monga Chiyuda, Chikhirisitu ndi Chisilamu, ziphunzitso zolemekezeka, makhalidwe abwino, chilimbikitso chakuchita zabwino ndi machenjezo oletsa zoipa. Komabe chimene chimasiyanitsa Chisilamu ndi zipembedzo zina n'chakuti Chisilamu chimaposa zonse kulimbikitsa anthu kuti akhale olungama ndi owona mtima. Asilamu amazindikira matenda ndikupereka chithandizo. chimapereka mayankho ogwira mtima ku mavuto a munthu ndipo chimapereka njira zopezera Chilungamo ndi kuchotsa zoipa m'moyo mwa munthu ndi pagulu la anthu. Chisilamu ndi chiwongoko kwa anthu kuchokera kwa Mlengi Wanzeru zonse عَزَّوَجَلَّ Amene akudziwa chomwe chili chabwino ndi choyenera kwa zolengedwa zake. Ndi chifukwa chake Chisilamu chimatchedwa chipembedzo chachilengedwe cha munthu.

Ndemanga yomaliza

Tikufuna tsopano owerenga athu kuti adzifunse okha kuti akuganiza chani pazomwe awerenga zikukwanira kukhala zifukwa zofalitsa bodza komanso ndiuthenga olakwika zikunenedwa panakalipano motsutsana ndi Chisilamu. Ngati

Mafunso ndi Mayankho

Chisilamu chinali chikhulupiriro china chabodza chomwe sichinamveke, kodi ambiri angamve kufunika kopeka mabodza ochuluka chonchi? Chifukwa chake n'chakuti chowonadi chenicheni cha Chisilamu chili pazifukwa zosagwedezeke, ndipo chimenecho ndi chikhulupiriro chokhazikika cha umodzi wa Allah ﷺ Wamphanvu zonse ndikukhulupirira Mneneri Womaliza, Wokonedwa wa Allah ﷺ, Mtsogoleri wa Aneneri onse; Bwana wathu Muhammad Mustafa ﷺ.

Pomaliza, tisamadalire chidziwitso chachiwiri kuti timvetsetse chipembedzo cha Chisilamu. M'malo mwake, zikuyenera kuphunziridwa kuchokera ku magwero ake enieni ndi kulankhula ndi Asilamu owona mtima pochita zinthu.

***

Ndandanda wa zamkatimu

TAKULANDIRANI MU CHISILAMU.....	1
Kukhulupirira mwa Allah Wamphanvu zonse.....	1
Chikhulupiro mu Uneneri.....	3
Aneneri عَلَيْهِ السَّلَام onse anali amuna.....	3
Aneneri عَلَيْهِ السَّلَام otchuka a Allah wapanvu zonse	4
Aneneri angati omwe anatumizidwa?.....	5
Chikhulupiro mwa Angelo.....	5
Chikhulupiro m'mabuku a Allah Wamphamuvu zonse	7
Quran yolemekezeka, Chipangano Chomaliza cha Allah Wamphanvu zonse.....	8
Imfa ndi manda	9
Kodi chimachitika ndichani potha kuikidwa m'manda?	9
TSIKU lachiweruzo	12
Chiwerewere.....	13
Aneneri onyenga.....	13
Chuma chochuluka	13
Nthawi izidzadutsa mofulumira.....	14
Zizindikiro zina zazikulu za nthawi	14
ZOFUNIKIRA ZA CHISILAMU	22
1. Shahaadah' kapena kuti Kulengeza kwa Chikhulupiro	22
2. 'Ṣalāh', kapena kuti kupemphera kokakamizika kasanu patsiku ..	24
3. 'Zakaah, chopereka chokakamizika cha pachaka chimaperekedwa kwa Anthu osowa	25
4. 'Ṣiyaam' kapena kusala	26

5. ‘Hajj’ kapena ulendo wokachita mapemphero a Hajj.....	27
Muhammad ﷺ Mtumiki wa Allah عَزَّوَجَلَّ	29
Muhammad ndi ndani ﷺ?	29
MAFUNSO NDI MAYANKHO.....	32
Zokhuzana ndi Chipembedzo cha Chisilamu	32
1. Kodi Allah ndi ndani? ‘Kodi Asilamu amapembedza Mulungu wina?’	32
2. Quran imagwiritsa ntchito mawu oti "Ife" pomutchula Allah Wamphanvu zonse. Kodi zimenezi zikutanthauza kuti Asilamu amakhulupirira Mulungu woposa mmodzi?	34
3. Quran ikunena kuti Allah Wamphanvu zonse ndi Wachisoni ndipo amapereka chilango cha ukali. Ndiye Ngokhululuka kapena Ngobwezera?	35
4. Ena amakhulupirira kuti Asilamu amapembedza Muhammad ﷺ. Kodi izi ndi zowona?.....	38
5. Kodi Chisilamu ndi chipembedzo chokhazikika?.....	39
6. Kodi mumakhulupirira za moyo pambuyo pa imfa ndipo mungatsimikizire bwanji kukhalapo kwa moyo pambuyo pa imfa?	41
7. Kodi nzowona kuti Mtumiki Muhammad ﷺ analemba Quran kapena kutengera zimene zili m’Baibulo?.....	44
8. Kodi Quran ikusiyana bwanji ndi mabuku ena?.....	48
‘Isa (Yesu) عَلَيْهِ السَّلَام Mtumiki wa Allah عَزَّوَجَلَّ	50
9. Kodi ndi zowona kuti Asilamu sakhulupirira Yesu kapena Aneneri ena?.....	50
10. Kodi Quran ikuti chani za Yesu?.....	52

Chisilamu, sayansi ndi Nkhani zaumoyo.....	56
11. Kodi Chisilamu chimatsutsana ndi chidziwitso komanso sayansi?	56
12. Quran ikunena kuti Allah عَزَّوَجَلَّ ndi amene akudziwa zomwe zili m'mimba. Kodi zimenezi sizikutsutsana ndi sayansi ya zamankhwala?	60
13. Quran ikunena kuti anthu analengedwa kuchokera ku dothi ndipo yatchulanso kuti analengedwa kuchokera ku umuna. Kodi izi sizotsutsana?	62
14. Chifukwa chani kumwa mowa ndikoletsedwa mu Chisilamu? ..	64
AKAZI MU CHISILAMU.....	66
15. Kodi Chisilamu chimapondereza akazi ?	66
16. Ndichifukwa chani akazi achisilamu amavala chophimba(Pardah)?.....	68
17. Chifukwa chani Chisilamu chimaloreza mitala?.....	71
18. Ngati mamuna amaloredwa kukhala ndi akazi oposa mmodzi, ndiye nchifukwa chani mkazi sangakhale ndi amuna oposeram'modzi?	74
19. Nchifukwa chani chisilamu chimapereka zilango zokhwima chonchi pochita chiwerewere?.....	75
20. Pansi pa Chilamulo cha Chisilamu, nchifukwa chani gawo la mkazi pa chuma chotsala ndi theka la gawo la mamuna?.....	76
CHISILAMU NDI UCHIGAWENGA.....	79
21. kodi Jihad ndi chani?	79
22. Kodi Chisilamu ndi chipembedzo chankhondo?.....	83
23. Kodi Asilamu ndi zigawenga?.....	86

24. Kodi Chisilamu chingatchedwe bwanji ‘chipembedzo cha mtendere’ pamene ‘chinalitsidwa ndi lupanga’?	88
Zowona zimadzinena zokha	89
25. Quran ikuti Asilamu akuyenera kupha osakhulupirira paliponse pomwe awapeza. Kodi izi zikutanthauza kuti Chisilamu chimalimbikitsa ziwawa, kukhetsa mwazi ndi nkhanza?	91
Uthenga wa chisilam ndiwazolengedwa zonse.....	93
26. Ndizowona kuti Chisilamu ndi chipembedzo cha ma Arabu okha?	93
27. Zipembedzo zonse zimaphunzitsa otsatira ake kuchita zabwino, ndiye n’chifukwa chiyani munthu ayenera kutsatira Chisilamu.....	95
Ndemanga yomaliza.....	97

***

KUKHALA MSILAMU OWOPA MULUNGU NDI WOPEMPHERA SALAH

Khalani usiku onse mu ijtima ya Dawat-e-Islam yolimbikitsa sunnah yomwe imachitika lachinayi sabata iliyonse pambuyo pa salat-ul-maghrib m'dera lanu, chifukwa chomusangalatsa Allah ﷻ, ndi zolinga zabwino. Kuti muphunzire ma Sunnah, chipangeni kukhala chizolowezi chanu poyenda Madani Qafilah masiku atatu mwezi uliwonse pamodzi ndi odzipereka a Rasool, pomalizitsa kulemba mkabuku ka Madani In'amaat tsiku lilonse kuchita fikr-e-Madina ndi kukapereka kwa m'bale wachisilamu woyenera yemwe ali ndi udindo mdera lanu tsiku loyamba la mwezi uliwonse wa Madani.

Cholinga Changa Cha Madani; Ndiyenera kuzisintha ndekha ndi anthu apadziko lonse, ﷻ. pofuna kudzisintha tokha, tiyenera kuchitapo kanthu pa Madani In'amaat ndikuyesetsa kusintha anthu a dziko lonse lapansi, tiyenera kuyenda Madani Qafilah ﷻ. ﷻ.

Aalami Madani Markaz, Faizan-e-Madinah, Mahallah Saudagaran

Purani Sabzi Mandi, Karachi, Pakistan

UAN: +92 21 111 25 26 92 | Ext: 7213

Web: www.maktabatulmadinah.com | E-mail: feedback@maktabatulmadinah.com